

**UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ**

Institut mezioborových studií Brno

**Rodina se zanedbávaným nebo týraným dítětem, způsoby
sociální intervence**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Ivan Nedoma

Vypracovala:

Petra Doležalová

Brno 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Rodina se zanedbávaným nebo týraným dítětem, způsoby sociální intervence“ zpracovala samostatně a použila jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Brno, 16. 3. 2010

.....
Petra Doležalová

Poděkování

Děkuji panu PhDr. Ivanu Nedomovi za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Petra Doležalová

Obsah

Úvod	2
1. Rodina.....	4
1.1. Rodina a její funkce	4
1.2. Rodinná výchova.....	5
1.3. Rodiče a děti.....	6
1.4. Duševní vývoj dítěte	7
1.5. Zátěžové a krizové situace	9
2. Zanedbávání dítěte.....	11
2.1. Tělesné zanedbávání	11
2.2. Psychické-emocionální zanedbávání	13
2.3. Zanedbávání výchovy a vzdělání.....	14
3. Týrání dítěte.....	16
3.1. Fyzické týrání	16
3.2. Tělesné tresty a fyzické týrání	18
3.3. Psychické-emocionální týrání	21
3.4. Syndrom CAN	24
4. Sociálně-právní ochrana dětí	26
4.1. Vývoj postavení dítěte ve společnosti.....	26
4.2. Vývoj sociálně-právní ochrany dětí na našem území	28
4.3. Oznamovací povinnost subjektů	29
5. Způsoby sociální intervence-krizová centra.....	32
5.1. Vymezení pojmu krizová intervence	32
5.2. Popis zkoumaného krizového centra Spondea Brno.....	32
5.2.1. Telefonická krizová pomoc	33
5.2.2. Krizová pomoc	33
5.2.3. Pobyt na krizovém lůžku	34
5.2.4. Krizový pobyt pro děti	34
5.2.5. Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi.....	34
5.2.6. Formy poskytované služby.....	35
5.3. Nestandardizovaný rozhovor s rodinnou terapeutkou a psycholožkou	36
5.4. Kazuistika	37
5.5. Popis zařízení Fondu ohrožených dětí Klokánek Brno	38
5.5.1. Principy péče v Klokánku:	39
5.5.2. Časový snímek dne uživatelů zařízení Klokánku.....	40
5.6. Kazuistika	43
5.7. Vyhodnocení zkoumání.....	45
5.7.1. Uspokojování životních potřeb klientů.....	45
5.7.2. Seberealizace klientů.....	46
5.7.3. Podpora uživatelů při zařazování do společnosti.....	46
Závěr.....	48
Resumé.....	50

Anotace	52
Klíčová slova.....	52
Literatura	53
Internetové zdroje	54

Přílohy

Krizové linky a centra v Brně	1
Některá další centra krizové intervence v rámci České republiky	4
Jihomoravský kraj	4
Jihočeský kraj.....	5
Středočeský kraj	5
Karlovarský kraj	6
Kraj Vysočina	6
Královéhradecký kraj	7
Liberecký kraj.....	7
Moravskoslezský kraj	8
Olomoucký kraj	8
Pardubický kraj.....	8
Plzeňský kraj	9
Ústecký kraj	9
Zlínský kraj	10
Praha	11

Úvod

Kam se většina z nás obrací se svým problémem a bolístkou? No přece k rodičům. Jenže ne každý má takovou rodinu, která by mu byla oporou, poskytla vždy pomocnou ruku ať se děje cokoliv. Jsou mezi námi lidé, kteří na své dětství u svých rodičů nemůžou zapomenout i kdyby stokrát chtěli. Až do své dospělosti si většinou nesou následky „úžasné a láskyplné“ péče svých rodičů. Přitom co může být horší než bezbranný a lítostivý dětský pláč.

Podle odborných odhadů je v České republice týráno až čtyřicet tisíc dětí. V naprosté většině případů však není odhaleno a trvá po celé dětství dítěte, které obvykle není schopno samo se dovolat pomoci. V širším slova smyslu je za týrání považováno i hrubé zanedbávání péče o dítě, pohlavní zneužívání, rozvodová traumata a rovněž tzv. systémové týrání (týrání systémem, vytvořeným na ochranu dětí – nevhodnými přístupy a špatným rozhodováním). Kolem padesáti dětí ročně u nás na následky týrání a špatného zacházení umírá. Smrtebnými následky jsou nejvíce ohroženy děti kojeneckého a batolícího věku, a to vzhledem ke své zvýšené zranitelnosti a naprosté bezbrannosti. Týrané děti často vůbec nechodí ven ani nenavštěvují žádná kolektivní zařízení. Většinou se nedostanou ani k lékaři.

Zdraví a život týraného dítěte tak závisí na všímavosti okolí a včasném oznámení skutečností, které týrání nasvědčují. Nyní se již nejedná jen o povinnost morální, ale i právní, s možností trestního postihu za její zanedbání. S účinností od 1. 1. 1994 platí ohledně trestného činu týrání svěřené osoby oznamovací povinnost, i povinnost překazit jeho páčání. Oznámení je nutno učinit orgánům činným v trestním řízení - policii nebo státnímu zastupitelství. Může být provedeno i anonymně, ale je vhodné mít doklad o učinění oznámení.

Podle Listiny základních práv a svobod má každý právo na život, právo na nedotknutelnost osoby, právo nebýt podroben mučení ani krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu, právo nebýt podroben nuceným pracím nebo službám, právo na zachování lidské důstojnosti, osobní cti, dobré pověsti apod.

Samozřejmě tato práva mají i děti. Jenže oni si je na rozdíl od nás dospělých ještě neumějí prosadit.

Cílem mé bakalářské práce je zaměřit se na problémy rodiny, které vedou k zanedbávání péče o dítě a týrání dítěte, co je způsobuje, rozeberu formy a způsoby zanedbávání a týrání dětí. A prostřednictvím konkrétních zařízení zjistit jak se za odborné pomoci daří začlenit tyto děti do společnosti.

První kapitola práce se zabývá rodinou a její funkcí, vztahem rodičů a dětí a poukazuje na krizové situace v rodině. Ve druhé kapitole je nastíněn pojem zanedbávání dítěte a jeho druhy, ve třetí kapitole je rozebráno týrání a jaké jsou způsoby týrání dětí a objasňuji zde syndrom CAN. Čtvrtá kapitola je zaměřena na sociálně - právní ochranu dětí, jaký byl vývoj postavení dítěte ve společnosti, dále jak se vyvíjela sociálně – právní ochrana dětí na našem území a jaká je oznamovací povinnost subjektů. V poslední kapitole popisuji konkrétní zařízení, což je krizové centrum Spondea a Klokánek v Brně a zjišťuji, zda se jejich prostřednictvím daří pomoci klientům začlenit do společnosti. Při svém zkoumání jsem použila následující metody: přímé pozorování chodu centra, individuální rozhovory s pracovníky zařízení, analýzu dokumentace uživatelů a v závěru uvádím, konkrétní kasuistiky případů.

Vzhledem k rozsahu bakalářské práce jsem neprovedla srovnání krizového centra rodinného typu se zařízením ústavního typu.

1. Rodina

1.1. Rodina a její funkce

Rodina je podle mnoha definic považována za nejdůležitější skupinu, která má člověka připravit pro jeho život ve společnosti. Mělo by v ní docházet k uspokojování jeho základních potřeb a rozvíjení jeho osobnosti. Rodiče by měli být vzorem pro své děti a předávat jim své zkušenosti, které nemohou získat jinde než v rodině. Rodina utváří jedince jako osobnost, která je schopna plnit řadu společenských rolí i roli profesní. Z hlediska společnosti plní rodina řadu funkcí:

- biologických,
- ekonomických,
- sociálních,
- psychologických.

Pokud však rodina některou z výše uvedených funkcí není schopna plnit, může dojít k případnému negativnímu vývoji, poruchám chování a řadě dalších sociálně patologických jevů. Hovoříme potom o afunkční nebo dysfunkční rodině (Fischer, Škoda, 2008).

Na počátku lidských dějin vznikla rodina jako ochrana před vnějším nebezpečím a po tisíce let slouží k předávání základních duchovních i materiálních hodnot. A společně sdílí radostné i tragické události. V minulosti byla rodina širším společenstvím, které se skládalo z blízkých a vzdálených příbuzných, příslušníků stejného rodu a tak v případě, kdy se o dítě nemohli postarat rodiče, připadla tato úloha příbuzným. Rodina byla pracovištěm, dílnou a dítě zde získávalo pracovní zkušenosti a fungovala jako uzavřené sociální a ekonomické společenství. Stát však převzal mnoho funkcí, které dříve měla na starosti pouze rodina, jako je péče o nemocné, řešení rodinných problémů a zasahuje do soukromého života každého člena rodiny i dětí (Pöthe, 1996).

1.2. Rodinná výchova

„V učebnicích pedagogiky se dočtete, že výchova je záměrné působení podněty z prostředí, tak aby bylo dosaženo určitých, poměrně trvalých, žádoucích změn v chování člověka“ (Matějček, 1997, str. 14).

V každé kultuře probíhá výchova jedince jinak. Jinak se vychovávají například děti v Africe, protože mají jiné klimatické i materiální podmínky a jinak v našich podmínkách. Na výchovu působí řada činitelů jako je podnebí, výživa, bydlení, početnost rodiny, zaměstnání rodičů a mnohé další. Záleží také, zda se na výchově podílí oba rodiče, zda jsou ve svých výchovných názorech jednotní a také záleží i na samotném dítěti. Člověk má možnost přijímat mnoho podnětů nejen ze své rodiny, ale i ze svého okolí a záleží, v jakém prostředí se zrovna nachází. Charakteristickým rysem výchovy má být určité zaměření, které má stanovit rodič (vychovatel) dítěti (vychovávanému), držet se určitých pravidel a nastavit určité hranice, které by měly dodržovat obě strany. Výchova by měla být přiměřená věku dítěte a rodiče by měli respektovat schopnosti svého dítěte, což se však v mnoha případech neděje. Buď jsou na dítě kladeny nepřiměřené nároky, které není, vzhledem ke svému věku, schopné zvládnout, nebo je výchova tak benevolentní, že si dítě dělá, co chce.

Je těžké stanovit, který způsob výchovy je pro dítě ten správný. Na začátku si rodiče stanoví cíl, že chtějí ze svého dítěte vychovat dobrého, pracovitého, rozumného člověka, který je schopen se zařadit do společnosti a bez problému fungovat. Často si však ani neuvědomí, kdy své dítě začali vychovávat. Například, když rodiče nejsou důslední už u výchovy batolete a nevydrží a ustoupí, když se snaží dítě na nich vztekle vyvzdorovat nějakou věc, tak se právě dopustili výchovné chyby, kterou si ani neuvědomí.

Výchovu je nutné uplatňovat neustále od kojeneckého věku až po dospělost. Záleží také, jestli vychováváme dítě zdravé nebo postižené ať už fyzicky nebo mentálně. V takovém případě je výchova o to náročnější, že musíme respektovat postižení, protože dítě vzdaluje od běžného života ostatních vrstevníků a vytváří pro něj náročnější životní situaci, kterou je nutné dobře výchovně zvládnout, aby nedocházelo

k výchovným problémům. Podle Matějčka (1997) zjistíme, že čím více se snažíme přiblížit ve výchově k normě, tak tím více se děje výchova neuvědoměle. Nebezpečí výchovných přehmatů není tak zřejmé, ale hrozí nebezpečí výchovného zanedbávání, nepřiměřených požadavků a nepřiměřených výchovných prostředků. Každé dítě je individualitou a neopakovatelnou osobností, vyžadující individuální přístup a zacházení a proto nelze vždy vychovávat živelně a podle temperamentu. Často si ve výchově stanovíme, že rozhodně nebudeme dítě fyzicky trestat, že vše vyřešíme domluvou nebo jiným výchovným opatřením, ale každý rodič si musí přiznat, že většinou selže a ve vzteku nějaký ten pohlavek padne. Můj osobní názor je ten, že malé batole nebude nejspíše rozumět mým domluvám, že tuhle věc rozhodně nesmí dělat a více si zapamatuje lehké plácnutí po zadečku.

1.3.Rodiče a děti

Vztah rodičů a dětí není vztahem, kdy jeden nařizuje a druhý jen slepě poslouchá a koná. Jde o vztah vzájemného dávání a přijímání, kdy se dítě od svých rodičů učí, je jimi nejen ovlivňováno a formováno, ale samo se aktivně snaží zapojit a obohacuje naopak zpětně své rodiče.

V dřívějších dobách, kdy otec byl v rodině nejvyšší autoritou a choval se většinou autokraticky, to vypadalo, že rodina nemá žádné konflikty. Matka z respektu k partnerovi a otci rodiny svůj názor nebyla schopna prosadit, ale s postupným přechodem k demokratickým formám rodiny dochází k rozdílným názorům na životní problémy, což má své výhody i nevýhody. Výhody v tom, že nemusí jeden partner zatajovat svůj názor na výchovu dítěte a partneři mohou po společné debatě dojít k nejlepšímu možnému řešení, které je dobré pro jejich dítě, ale i pro ně samotné. Naopak ale může dojít ke konfliktům, kdy se partneři nejsou schopni domluvit na správném výchovném postupu, například při prohřešku dítěte, kdy si každý z partnerů zarputile trvá na svém stanovisku.

Často mají dítě mladí rodiče, kteří ho původně ani nechtěli, ale nakonec se rozhodli, že si ho nechají a budou ho společně vychovávat. Jenže záhy zjistí, že dítě

není věc, která se v případě nezájmu dá lehce odložit. Tím pak vznikají problémy mezi partnery a později mezi rodiči a dětmi. Dítě není stroj, který se dá naprogramovat, aby fungoval podle představ rodičů. Je důležité, aby si manželé uvědomili, jestli vůbec děti mít chtějí, protože děti nemohou za chybná rozhodnutí svých rodičů. Ony si nemohly vybrat, do které rodiny se mají narodit. Rodiče pak často, když dítě zlobí, ve vzteku řeknou věci, kterých později litují, jenže ne všechno jde vzít zpět a dítě se může zatvrdit a rodiče s ním začnou mít výchovné problémy a tím může docházet k fyzickým trestům a to i u rodičů, kteří fyzické tresty, násilí páchané na dětech, či duševní tresty zpravidla radikálně odmítají. Neexistuje obecné doporučení jak dítě správně vychovávat a která metoda je pro děti nejvhodnější. Každé dítě je individuální a jedinečná osobnost a požaduje i individuální přístup, tak jako každý rodič je jiný a to co platí a funguje v jedné rodině, nemusí zákonitě fungovat v rodině jiné. Záleží na kompromisu mezi rodiči a dětmi.

1.4. Duševní vývoj dítěte

Dítě potřebuje uspokojovat nejen biologické potřeby, ale i ty duševní a to již od narození. Potřebuje pro svůj správný duševní vývoj pocit bezpečí a životní jistoty. Podle vývojové psychologie si již dítě na konci kojeneckého období tvoří bezpečný a jistý (ale také třeba méně jistý a méně bezpečný) vztah k lidem, kteří jsou kolem něj, kteří ho přijali za své, a kterým na něm záleží a dávají mu najevo, že je mají rádi. Dítě tak získává základní důvěru nebo nedůvěru v lidi a v lidský svět.

Poté přichází další důležité období ke konci druhého roku a v průběhu třetího roku, kdy se tvoří vědomí vlastního „já“ dítěte ve vztahu k druhým lidem. Dítě si uvědomuje své vlastní hodnoty, své postavení v rodinném kruhu. Zpravidla již roztomile mluví a odpovídá na jednoduché otázky a rozlišuje, když o něm dospělí mluví. Většinou to jsou slova chvály a povzbuzení, ale je důležité celkové chování rodičů k dítěti, protože tím mu dávají najevo, co pro ně znamená. Měl by být soulad mezi tím, co rodiče dítěti říkají a jak se při tom chovají. Dítě by nemělo poznat, že v něm například matka vidí příčiny nezdaru v partnerském vztahu apod. V tomto vývojovém období se vytváří základní postoje k sobě i k okolnímu lidskému světu a dítě vnímá vše, co se kolem něj děje a to jak pozitivní zážitky, tak i ty negativní.

Předškolní období neznamena jen přípravu na školní docházku, ale i na to jaký může být život v budoucnu. Dítě opouští úzký rodinný kruh a dostává se do společnosti dalších dětí. Většinou děti nastupují do mateřských škol, které mají mimořádný výchovný význam. Dítě se učí přizpůsobovat se určitému řádu a pravidlům. Citlivě vnímá co se kolem něj děje. V případě konfliktů v rodině si je však ve své fantazii může chybně vztáhnout na sebe. Myslí si, že se rodiče hádají, protože zlobilo a nerozumí vzniklé situaci a myslí si, že jej rodiče nemají rádi. Může si ale také zafixovat, že je normální, že se rodiče hádají a podobné negativní projevy a tím vzniká nebezpečí, že si převezme špatné rodinné zvyklosti do pozdějšího vlastního rodinného života.

Další výrazné období je střední školní věk. U děvčat začíná obvykle kolem 8 let, u chlapců o rok později a končí kolem 13 let. Freud tuto dobu nazývá obdobím latence, kdy se neděje zdánlivě nic mimořádného. Podle dnešních poznatků se však jedná o významné období z hlediska rodinných vztahů. U dětí se v tomto období objevuje tzv. instinktivní rodičovské chování vůči malému dítěti a dochází k identifikaci s životní rolí podle pohlaví. Chlapci se ztotožňují s mužskou rolí a dívky zase s ženskou. Už v tomto období se z nich psychicky stávají „mladí muži a ženy“. Podle psychologických výzkumů děti právě v tomto období těžce nesou rodinné neshody, krize a rozvod rodičů. Těžko přijímají nového partnera rodičů. Adoptované děti, které neví, že jsou adoptované, najednou samy zjistí, že něco není v pořádku. Začínají být nejisté a trápí se a snaží se vyrovnat se situací. Mohou se tak snadno dostat k drogám, páchají různé přestupky a chovají se asociálně. Děti více sledují rodiče jako by čekaly možné nebezpečí. U adoptovaných dětí je to zejména strach ze ztráty nové rodiny, bojí se případné smrti nebo rozvodu rodičů.

Posledním obdobím je puberta až do adolescence zhruba do 20 let. Obecně platí již dříve zmíněné v předchozí vývojové fázi, ale v zesílené míře. Dospívající více prosazují své názory, ale někdy naopak na základě intelektové vyspělosti lépe chápou rodinnou situaci, protože mají již své vlastní prožitky. V období dospívání ale také nastupuje postoj „soudcovský“. Dítě už jen pasivně nesleduje rodinnou situaci, hádky a podobné děje, ale zaujímá k různým situacím své vlastní stanovisko, i když z počátku

ještě nezralé. Situaci posuzuje ale i odsuzuje. V mnoha případech bez lítosti rozhodně a tvrdě.

1.5.Zátěžové a krizové situace

V každé rodině se objevují různé konflikty, hádky, vzájemné nepochopení a jiné problémy. V některé rodině jsou konflikty denně, v jiné méně a někde jsou spíše vzácností. Rodinu mohou postihnout a postihují ekonomické problémy, nezáměr jednoho z partnerů o rodinu, rozvod manželů nebo do života zasáhne nemoc některého člena rodiny nebo dokonce smrt.

Ekonomické problémy vedou v rodině k pocitům úzkosti a ohrožují základní potřeby jistoty a bezpečí. Partneři si začnou vyčítat nedostatek komfortu a pohodlí, hodnotí, kdo a jak se podílí na chodu domácnosti, že jeden utrácí víc než druhý a hádky se vyhrocují a tím může být narušena soudržnost rodiny a dochází k rozvodům. Děti pak berou hádky rodičů jako normální, ale hádky mohou vyústit i v násilné chování partnerů vůči sobě a děti se pak bojí, co nastane příště a bojí se v noci usínat, co se zase bude dít.

Rozvod manželství a rozpad rodiny je problematickým obdobím nejen pro partnery a jejich děti, ale i pro celou širší rodinu. Rozvodů v naší zemi přibývá a jsou spojeny s problémy sociálními, právními, emočními a psychologickými. Rozvod je obdobím stresů a frustrací, které může ovlivnit všechny na celý další život. Podle výzkumu neexistuje období, ve kterém by dítě rozvratem v rodině netrpělo, jen je reakce dětí jiná v určitém období jeho vývoje a také podle pohlaví. Častým jevem je zhoršení prospěchu dítěte ve škole, protože je pod vlivem stresu v rodině v napětí a úzkosti a tím se špatně soustředí ve škole. Dítě pak rodiče trestají za špatný prospěch a mezi sebou si vyčítají nesprávnou výchovu. Tím však dítě ztrácí zájem o školu a je pro něj utrpením do školy chodit a problémy se zhoršují. Rozvodem se ztrácí rodinné vztahy a dítěti chybí identifikace s dospělými a ztrácí pocit jistoty a bezpečí. Rodiče by se proto měli i po rozvodu snažit zachovat si k dětem dobrý vztah, aby dítě nemělo pocit, že za rozvod rodičů může.

Nemoc ať se týká, kteréhokoliv člena rodiny je narušením běžných zvyklostí v rodině. Členové rodiny se musí nemoci přizpůsobit a mění své zvyky a denní

program. Záleží na tom, jestli se jedná o nemoc krátkodobou nebo chronickou a jestli se týká rodiče nebo dítěte. Nemoc rodičů přináší mnoho faktorů, které akutně nebo i do budoucna ohrožují rodinu. Může to být postavení rodičů, změna ekonomické situace rodiny a další problémy, což dítě může chápat jako omezování jeho potřeb jak materiálních, tak citových. Nemoc rodiče se pro něj stává nepřítelem a narušuje vztahy mezi ním a rodiči. Když onemocní dítě, záleží, jestli krátkodobě nebo utrpí úraz nebo má vážnou nemoc a tím se mění celý chod rodiny. Rodiče jsou pod velkým stresem, protože nechtějí na dítě přenášet své úzkosti a obavy, zvláště když je dítě nevyléčitelně nemocné, ale je důležité, aby dítěti poskytovali co největší citovou podporu.

Úmrtí některého z rodičů pokud přijde náhle, ale i po dlouhé nemoci je pro dítě velký citový otřes. Mrtvý už se nevrátí, mizí ze života dítěte fyzicky navždy. Děti si tak zemřelého rodiče ve svých vzpomínkách idealizují a dělají ho lepším, než ve skutečnosti byl. Období truchlení bývá u dětí různě dlouhé a má různé projevy. Dítě většinou nejdříve prožívá šok ze ztráty rodiče, později nastupuje protest jako obranná reakce, poté beznaděj a zoufalství a na závěr proces vyrovnávání, uklidňování, smíření a hledání nových východisek. *„Dítě by mělo být o všech neblahých událostech v rodině informováno včas. Nic nezapírat a zbytečně neodkládat! Platí to o úmrtí někoho z rodičů stejně jako o jiných „ztrátách“ a tragických událostech“* (Matějček, Dytrych, 2002, str. 93).

Nastínila jsem některé životní situace a okolnosti v rodině, které velmi zasahují děti a nepříznivě mohou poznamenat jejich život v budoucnu. Dospělí vnáší dětem do života komplikace, se kterými se musí vyrovnávat a bránit se. Tam, kde nefungují rodiče, bývají oporou sourozenci nebo škola, ale každé dítě je jiné. *„Je přece stará zkušenost, že dvě děti procházejí týmž nepříznivým prostředím, přičemž jedno z nich se dostane tzv. na scestí, kdežto druhé jde dál životem nedotčeno“* (Matějček, Dytrych, 2002, str. 109).

2. Zanedbávání dítěte

2.1. Tělesné zanedbávání

Zanedbávání obecně znamená jakýkoliv nedostatek péče, který způsobuje závažné ohrožení vývoje jedince nebo nebezpečí pro dítě. Zanedbávání ovlivňují vnější a vnitřní podmínky. Mezi vnější podmínky patří:

- život dítěte v zařízeních kolektivní výchovy,
- úmrtí matky a osiření dítěte, kdy dochází k ohrožení nedostatkem určitých vývojových podnětů,
- nepřítomnost otce, což může být závažným deprivacním činitelem,
- nízká ekonomická úroveň rodiny,
- náročná povolání rodičů,
- alkoholismus, drogová závislost v rodině,
- promiskuitní sexuální vztahy a nestálost prostředí v rodině.

Mezi vnitřní podmínky řadíme:

- citovou nezralost a povahovou nevypělost matky, otce nebo obou, která souvisí s jejich mladistvým věkem,
- duševní poruchy a nemoci rodičů, mentální retardace rodičů,
- vážné smyslové poruchy, pohybovou invaliditu,
- zvláštní životní postoje, praktiky, zásady příslušníků náboženských sekt nebo jinak definované společenské skupiny.

Zanedbávání většinou zaznamenají lidé v blízkém okolí rodiny, dále pedagogové ve škole a ostatní lidé, kteří se dostávají do kontaktu s dětmi.

Tělesné zanedbávání znamená neuspokojování tělesných potřeb dítěte a patří sem:

- nedostatek přiměřeného jídla a přístřeší, pokud ovšem rodiče patří mezi bezdomovce a sami nemají přiměřené jídlo a bydlení, pak se nejedná o zanedbávání, ale o následek chudoby,
- dítě nemá oblečení, které je přiměřené k jeho věku a pohlaví a také přiměřené pro dané počasí a prostředí,
- ponechání malých dětí bez dozoru, bez zajištění nějaké odpovědné dospělé osoby nebo dospívajícího, aby děti pohlídal,
- po starším dítěti nebo dospívajícím se požaduje, aby trávili hodiny hlídáním mladších sourozenců a to pravidelně a opakovaně více než 2 hodiny denně,
- děti musí zastávat nepřiměřené množství domácích prací jako je vaření a uklízení, protože rodič není přítomný nebo je fyzicky neschopen cokoli dělat,
- nedostatek příslušné lékařské péče, poruchy růstu, vývoje, retardace, nerovnoměrnost psychomotorického vývoje dítěte,
- zdravotně závadné podmínky v domácnosti jako jsou odpadky, exkrementy, nedostatečné vytápění, plíseň, tma, nevyhovující podmínky pro spaní, špinavé, chladné, případně neexistující lůžko,
- dítě dostává jídlo bez odpovídající nutriční hodnoty a jednostrannou stravu po nepřiměřeně dlouhou dobu, nezná ovoce a zeleninu, dožaduje se pouze jednoho druhu stravy, nezná teplé pokrmy, nemá dostatečné stravovací návyky,
- dítě je unavené a ospalé mimo běžnou denní dobu,
- nedostatečná osobní hygiena, včetně dentální hygieny,
- neurotické návyky s asociálním a destruktivním chováním dítěte,
- poruchy řeči a příjmu potravy,
- nedostatečný dohled nad dítětem, který spočívá v zanedbání prevence před úrazy (Špeciánová, 2003).

2.2. Psychické-emocionální zanedbávání

Psychické zanedbávání u nás známé pod pojmem psychická deprivace se obtížně definuje a identifikuje, ale může mít stejně poškozující následky jako jiný typ zanedbávání. Duševní příkoří je stejně významné jako fyzické strádání, zvláště když dítě strádá vinou toho, kdo má o něj pečovat. Dítě může být zabezpečeno po stránce tělesné, ale jsou ohroženy jeho pocity a emoce. Někdy to dítěti může ublížit víc než fyzické zanedbávání. Psychicky deprimované děti cítí, že nejsou milovány i když jim rodiče dávají drahé dárky a často jim říkají, jak je mají rádi, děti poznají, že to tak nemyslí. Děti se často obviňují, že je s nimi něco špatně a proto je rodiče zanedbávají nebo jim to brání pociťovat k dětem lásku. Někdy cítí k rodičům odpor a odmítání a vyjadřují svou zlost, způsobenou zanedbáváním.

Výrazné psychické zanedbávání může způsobit celkové zpoždění jeho psychického vývoje. U dítěte může být opožděný vývoj řeči, stagnuje rozvoj myšlení a je obtížná i socializace dítěte. Dítě není schopno projevit dostatek citu, je agresivní a těžko se zapojuje do kolektivu dětí. Vlivem nevhodného rodinného prostředí, které je chudé na dostatek emočních a citových projevů, si může přenést tyto chybné návyky do své budoucí rodiny. Často bývají emočně zanedbávané děti, které byly nechtěné a rodiče si k nim nedokázaly vytvořit citovou vazbu.

„Dospívajícím, kteří jsou emocionálně zanedbáváni a trpí tedy psychickou deprivací, nebo kteří byli zanedbáváni jako děti, se někdy nesmírně uleví, když přiznají pravdu, buď sami sobě, nebo pokud je to možné, někomu jinému. Někdy stačí říct si „ vím, že moje máma mě nemá zvláště ráda, nebo „ mám takovou zlost, že tátovi na mně nezáleží, a člověk už pocítí ohromnou úlevu. Tato úleva může přinést určitý smutek a bolest – ale může také dospívajícího osvobodit a umožnit, aby vyhledal nové, uspokojivější vztahy k jiným dospělým“ (Mufson, Kranz, 1996, str. 45).

2.3.Zanedbávání výchovy a vzdělání

Zanedbání výchovy se týká převážně rozvoje emočních a poznávacích funkcí. Děti jsou již od útlého věku psychomotoricky opožděné, především v oblasti řeči a sociálních dovedností. Obtížně navazují vztahy ve skupině stejně starých vrstevníků a bývají často žárlivé a vynucují si pozornost a projevy náklonnosti, některé bývají agresivní vůči druhým dětem. Další skupinou jsou naopak děti, které se projevují pasivitou a jsou uzavřeny do svého světa. V pozdějším vývojovém období se zanedbávání projevuje při osvojování si dovedností a znalostí nezbytných k úspěšnému zařazení do společenských činností. Děti si pak hledají náhradu za neuspokojivé vztahy k lidem v podobě alkoholu, drog nebo v sexuálních aktivitách. V dospívání a v dospělosti pak obtížně navazují přátelství, mají problém uzavřít manželství a špatně zvládají rodičovskou roli.

Výchovné zanedbávání je patrné zejména při osvojování si morálních norem, které určují co je dobré a co špatné. Morální normy se u jedince stávají součástí osobnosti určující jeho jednání v dané společnosti. Typickým příkladem zanedbaných dětí, jsou děti z rodin rozvrácených, alkoholiků a narkomanů. V současné době se ale objevuje zanedbávání v rodinách, které jsou zdánlivě dobré a úplné, s vysokou životní a kulturní úrovní a které mají dobrou pověst. Je to zejména v rodinách, kde jsou rodiče profesně velmi zaneprázdnění a nemají na děti čas, a kde jsou děti nechtěné. Dítě je předčasně a na dlouhé hodiny odkládáno do jeslí a mateřských škol, později je samotné ponecháno doma u televize nebo počítače. Často je posíláno na dlouhé pobyty k příbuzným, do různých ozdravoven nebo léčeben. Řada dětí, které mají poruchy chování, horší prospěch, poruchy sociálních vztahů a tendence k alkoholové nebo drogové závislosti jsou děti, které byly deprimovány již v útlém věku (dostupné na www.zdravcentra.cz/cps/rde/xchg/zc/xsl/3141_3473.html).

Zanedbávání vzdělání se projevuje selháním v zabezpečení plných možností vzdělávání dítěte. Vyznačuje se trvalými absencemi dítěte ve škole, dětskou prací v domácím prostředí či mimo domov. Jedno z významných práv dítěte je jeho právo na vzdělání. Nedostatky se projevují v nerozvinutí mentální kapacity dítěte nedostatečnou motivací a učením. Vzdělanostní úroveň pak neodpovídá jeho

možnostem a nejmáznější poruchou je negramotnost dítěte. Děti, které mají nedostatek výchovných podnětů v rodině, se pak těžko přizpůsobují požadavkům, které jsou na ně kladeny ze strany školy. I v inteligenčních testech dosahují horšího hodnocení, ale nebývá to vždy pravidlem. Většinou se od těchto dětí neočekávají dobré výsledky, ale při správném vedení ze strany školy mohou dosáhnout standardní vývojové úrovně a dosáhnout dobrých studijních výsledků.

Podle školského zákona č. 561/2004 Sb. v ustanovení § 36 je stanoveno, že zákonný zástupce dítěte je povinen přihlásit školou povinné dítě k zápisu a dbát, aby dítě do školy docházelo pravidelně a včas. V případě, že dítě nepřihlásí k povinné školní docházce nebo zanedbává péči o povinnou školní docházku, se tak dopouští přestupku. Za přestupek mu lze uložit pokutu do výše 3 000 Kč (dostupné na www.tydenik-skolstvi.cz/postih-rodicu).

3. Týrání dítěte

3.1. Fyzické týrání

Dětem dospělí říkají, že se mohou vždy spolehnout na svoji rodinu, protože rodiče jim vždy pomohou a dobře poradí. Pokud ovšem děti mají pochybnosti o tom, zda je chování některého z rodičů správné, tak často slyší, že jsou ještě nezralé nebo, že si neváží jejich péče. Obvykle jsou dospívající závislí na péči a zázemí své rodiny, která jim poskytuje jídlo a bydlení a taky radu a podporu. Děti očekávají, že jim budou rodiče z pozice své autority pomáhat a rozvíjet jejich osobnost, ale ono tak najednou není a dítě zažívá kruté bití, urážení a slyší, že musí poslouchat a být zticha.

„Tělesné týrání je tělesné ublížení dítěti anebo jeho nezabránění, případně nezabránění utrpení dítěte včetně úmyslného otrávení nebo udušení dítěte, a to tam, kde je určitá znalost či důvodné podezření, že zranění bylo způsobeno anebo že mu vědomě nebylo zabráněno“ (Pöthe, 1996, str. 27).

Často se stává obětí špatného zacházení nejmladší dítě v rodině, které rodiče vnímají nějak zvláště, s určitým typem fyzického nebo mentálního postižení nebo dítě, které je aktivní nebo má jiný temperament než rodiče. V některých případech se i zcela normální dítě stává rizikovým, protože je nechtěné a připomíná nenáviděného partnera. Problémy nastávají často v rodinách s nízkou socioekonomickou úrovní rodiny. Mezi příznaky fyzického týrání patří:

- poranění nebo popáleniny nevysvětlitelného původu, které se opakují,
- nepravděpodobná zdůvodnění těchto poranění dítětem nebo osobou, která o ně pečuje,
- nechut' dítěte o těchto poraněních hovořit,
- poranění v důsledku neúměrných trestů,
- strach ze styku s rodiči,
- lysiny,
- pohmožděniny měkkých částí těla-nadloktí, stehen, tváří, které mohou být následkem štípání, kousání nebo bití,

- neochota dítěte odhalovat paže a nohy i v horkých letních dnech, pokud se nejedná o náboženské důvody,
- strach ze svlékání před hodinou tělocviku, pokud děti nejsou příliš nesmělé,
- strach jít domů,
- strach z lékařské pomoci nebo zákroku,
- sklony k sebetřýznění (vytrhávání vlasů, tlučení hlavou),
- agresivita vůči ostatním,
- chronické útky od rodičů (Elliott, 1997).

Děti, které se svěřily se svým týráním, uvádí, že mezi nejčastější způsoby záměrného tělesného ubližování patří bití rukou různými předměty, kopání, pálení cigaretou nebo zápalkou, opaření vařící vodou, kousání, řezání, kroucení končetin a svazování a trhání vlasů a mnohé další.

Jedním z případů fyzického týráním je tzv. *Münchnausenův syndrom by proxy*. Jedná se o poruchu, kdy rodič, většinou matka, která na okolí působí jako starostlivá a pečující, své dítě poškozují, aby přes jeho potíže získala zájem, pozornost a kontakt s lékařem. Tato porucha se začala objevovat již v 80. letech a uvádí se, že v současnosti je tato patologie mateřského chování stejně šokující, jako bylo dříve sexuální zneužívání.

Mezi rizikové faktory týráním dětí patří určitá patologie ze strany rodičů, povaha dítěte a krizová situace, ve které se rodina nachází. Vážná duševní porucha se objevuje u rodičů zhruba v 10 procentech případů. Častěji se jedná o nezralost rodičů, egocentrismus, narcistickou patologii a nedostatečnou sebekontrolu. Často se také jedná o špatnou vlastní zkušenost rodičů ze svého dětství (Gjuričová, 2000).

3.2. Tělesné tresty a fyzické týrání

Při pohledu zpět do historie zjistíme, že tělesné tresty byly hojně používány již ve starověkém Řecku, Římě a jiných státech. Měly zajistit pořádek a disciplínu. Způsoby trestů se lišily podle kultury a jednotlivých civilizací. Mezi oblíbené tresty patřilo šlehání bičem nebo bití holí. Zvláště kruté tresty, které se používaly pro výchovu vojáků, byly ve Spartě. Měly utužovat tělesnou zdatnost a schopnost sebeovládání. Tělesné tresty byly považovány za nejběžnější typ lehčího potrestání. Tresty byly brány jako prostředek k posilování sebeovládání. Často byly používány také ve školách, ale již v 11. století veřejně vystoupil svatý Anselm proti krutému zacházení s dětmi.

Ještě dnes slyšíme, že je škoda rány, která padne vedle nebo, že stromek se musí ohýbat, dokud je mladý a jiná podobná hesla. Fyzické tresty byly brány jako prostředek jak efektivně děti vychovávat. Tento názor se postupem doby změnil. V roce 1867 byly v našich zemích fyzické tresty na školách zakázány, ale dodržování tohoto zákazu nebylo moc striktní. Do listiny základních lidských práv a svobod byl v roce 1980 doplněn odstavec, který říká, že je nepřiměřené fyzické trestání dětí nepřípustné. Podle dřívějších poznatků byly fyzické tresty koncem 80. let brány jako něco naprosto normálního, nutného a běžného. V současnosti již většina rodičů upouští od tohoto stylu výchovy.

V roce 2004 byl dokončen projekt, který mapoval výskyt tělesného a psychického týrání v dětství u dospělé populace. 83,1 % dospělých odpovědělo, že zažili některou z forem tělesného trestání nebo týrání. 58,7 % bylo sice fyzicky trestáno, nikdy ale tělesně týráno a 16,9 % uvedlo, že nebylo nikdy v dětství trestáno ani týráno.

Tělesný trest

- je úmyslné či záměrné způsobení bolesti atakem na tělo pro kázeňský přestupek,
- vždy porušuje tělesnou integritu dítěte,
- zatlačuje dítě k primitivní reakci a brzdí tak vývoj osobnosti,
- zvyšuje pohotovost dítěte k agresivnímu chování,
- vždy je provázen stresem,
- ukládá se do paměti jako vzorec sociálního chování a jako metoda řešení obtížných životních situací a v budoucnu slouží jako návod k řešení.

Mezi tělesné tresty patří: facka, pohlavek, výprask rukou nebo nějakým předmětem, stání na hanbě v předpažení, klečení, kliky a mnohé další. Častým místem, kde je dítě trestáno, jsou hýždě, záda a ramena.

Ten kdo trestá, zvažuje před potrestáním:

- nakolik bolestivé dané místo je,
- jestli hrozí nebezpečí závažného poranění,
- nakolik je dané místo přístupné a viditelné.

Většina rodin, ve kterých se nadměrně užívají tělesné tresty, žije ve stresovém prostředí. Mnoho autorů uvádí, že fyzické týrání bývá spojováno se sociální strukturou, politikou i ekonomikou dané země. Rodiče nejčastěji děti nadměrně tělesně trestají, když mají sami problémy a jsou emočně nestabilní. Mají problémy v práci, krizi v manželství apod. Tyto problémy si pak kompenzují použitím fyzického násilí a chování dítěte použijí jako záminku. Dítě se nachází v situaci, kterou nemůže kontrolovat, protože nezná původ napětí a agrese svého rodiče.

Jsou vyzorovány znaky ve vývoji a chování dětí, které mohou zvyšovat riziko, že budou děti častěji fyzicky trestány. Obecně se jedná o děti, které z nějakých důvodů nenaplnují očekávání svých rodičů. Jedná se o děti:

- u kterých byl narušen proces přirozeného připoutání, např. nechtěné děti, problematický průběh těhotenství, narození dítěte nepreferovaného pohlaví nebo vzhledu,
- které potřebují zvýšenou péči (předčasně narozené děti, špatní jedlíci, s vrozenou vadou, hyperaktivní děti),
- které špatně zvládají určitá vývojová stádia (špatná adaptace na školu),
- „odlišné děti“ - odlišnost je buď zjevná (tělesné postižení) nebo skrytá (dítě je méně inteligentní, méně přitažlivé),
- děti, které jsou opakovaně bity, mohou působit navenek negativisticky a rodiče to popouzí k dalším trestům.

Rodiče mohou děti trestat od malička nebo začnou až později, často se tak děje v období puberty, která je všeobecně považována za krizové období (Lovasová, Schmidtová, 2006).

Vztah mezi tělesným trestáním a tělesným týráním byl předmětem několika výzkumů a odborných prací za posledních několik desetiletí. Přesto že, žádná z prací přímou souvislost neprokázala, několik výzkumů ukázalo, že tělesné trestání je významným rizikovým faktorem pro tělesné týráním.

Rodiče dítě trestají s úmyslem jej vychovávat. Vzpomínka na bolest má dítěti zabránit, aby neopakovalo nežádoucí chování v budoucnosti. Pokud se však prostřednictvím tělesné bolesti změnu v chování nepovede nastolit, může rodič usoudit, že tento způsob výchovy je nefunkční a zvolí jinou výchovnou metodu, nebo začne zvyšovat míru a frekvenci tělesné bolesti. Z dobře míněného trestu se nakonec stává týráním. Často se tak stává, aniž si to rodič stačí uvědomit (Pöthe, 1996).

„Výbor pro práva dětí OSN definuje tento rozdíl následovně: tělesné trestání dětí se stává tělesným týráním tehdy, je-li trest prováděn:

- *za pomoci předmětů (vařečka, řemen, vodítko na psa atd.),*
- *nebo na citlivou část těla (hlava, břicho, oblast pohlavních orgánů, dlaně a plosky nohou),*

-
- *nebo když po ranách zůstávají na těle stopy, např. otoky, modřiny, škrábance“ (Lovasová, Schmidtová, 2006, str. 10).*

Tělesný trest je rizikem pro bezpečný vývoj osobnosti dítěte. Tělesný trest nebo tělesné týrání může být nadměrně stresující a zatěžující situace a přejít až v posttraumatickou stresovou poruchu, která se může projevovat měsíce i roky od události, která ji vyvolala. Projevuje se znovuprožíváním traumatického obsahu prostřednictvím děsivých snů, opakujících se myšlenkách a obrazech. Dítě může mít nápadný úbytek aktivity, otupělost, amnézii, citovou otupělost, nebo je naopak neklidné, nesoustředěné, má problémy s usínáním apod. Následky tělesných trestů mají za následek přenášení násilí z generace na generaci.

Názory na tělesné tresty u dětí jsou různé. Někde jsou podporovány jako účinný výchovný prostředek, jinde jsou postaveny mimo zákon. Současný trend ve většině rozvinutých zemí je uzákonit tělesné tresty jako ilegální. V některých zemích jako je Švédsko, Norsko, Rakousko apod. zakázaly tělesné trestání dětí úplně. V USA nejsou tělesné tresty zakázány, ale v některých státech je povolena jen určitá forma, např. trestání vařečkou.

Nastavení tělesných trestů může přerůst v boj mezi dítětem a matkou. V současnosti je preferován trend, respektovat dítě jako individualitu se všemi jeho zvláštnostmi a bezpodmínečně ho milovat. Zároveň však děti potřebují stanovit určité pevné hranice. Dítě musí od malička vědět, co smí a nesmí, a že výjimky nebudou udělovány. Rodiče musí hranice dítěti nastavit, ale také je důsledně dodržovat a žít podle nich. Musí si také uvědomit, že problémy ve výchově jsou normální a patří k nim i chyby (Lovasová, Schmidtová, 2006).

3.3.Psychické-emocionální týrání

Psychické či emocionální týrání není snadné odhalit, protože je skryté uvnitř v srdci a mysli dítěte. Dítě neustále musí poslouchat, že je hloupé, ošklivé, nechtěné, že je nemá nikdo rád. Těmto dětem není láska dáována vůbec nebo si ji musí nějakým způsobem zasloužit. Nemůže se ale nikdy spolehnout, že lásku dostane. Takové děti

nikdy neví, jestli je má opravdu někdo rád a nemohou počítat s neustálou oporou jako jiné děti. Takové děti nebo mladiství mohou:

- mít známky fyzického, mentálního nebo emocionálního opožďení ve svém vývoji,
- neúměrně reagovat na své vlastní chyby,
- neustále se podceňovat,
- obávat se nových situací,
- ubližovat samy sobě,
- vykazovat neurotické chování,
- nepřiměřeně reagovat na bolest, buď ji necítí, nebo mají hysterii při sebemenším podnětu,
- užívat drogy nebo alkohol,
- projevovat známky nejistoty ve vztazích s lidmi, nevědět jak navázat přátelství a udržet si ho,
- chovat se agresivně nebo naopak pasivně,
- obávat se, že je stejně nemá nikdo rád,
- obávat se možnosti potrestání,
- nedůvěřovat ostatním, kteří se jim snaží pomoci, nebo na nich naopak příliš lpět,
- nalézat důvody, proč pobývat v jiné rodině i při nevhodných příležitostech,
- přičítat si vinu za všechno možné,
- mít poruchy příjmu potravy,
- mít tendenci stát se obětí emocionálního týrání i v dalším vztahu, nebo se stát týrajícím člověkem (Elliott, 1997).

Psychické týrání je časté v rodinách, kde jsou jeden nebo oba rodiče závislí na alkoholu a drogách, nebo nejsou fyzicky schopni se o dítě přiměřeně postarat. Děti tak musí převzít úlohu dospělého v rodině. Rodiče emocionálně týrají své děti:

- shazováním pracovních výsledků dospívajícího, buď je srovnávají s výsledky jiných, nebo prohlašují, že daný úspěch nic neznamena,

- rodiče jednají určitým způsobem, ale tvrdí, že jednají jiným, tvrdí, že se nikdy nerozčílí, nemyslí na sebe, ale jen na své děti, nejdříve na dítě ve zlosti křičí a uráží je a vzápětí se začnou chovat láskyplně a omlouvají se,
- rodiče nikdy nejsou spokojeni se svými dětmi a vyjadřují různými způsoby svoji nespokojenost (Mufson, Kranz, 1996).

Psychicky ubližují dítěti také rodiče při rozvodových sporech. Jeden z rodičů nechce dovolit styk dítěte s druhým rodičem. Brání tak ale v naplnění základních citových potřeb dítěte. Dítěti chybí vzor a autorita druhého rodiče, většinou otce. Mnohdy se stává, že rodiče mezi sebou soupeří, kdo je lepším rodičem, druhého partnera před dítětem shazují a pomlouvají s cílem vyvolat v dítěti vůči němu odpor. V posledních letech také dochází k obvinění druhého partnera ze sexuálního obtěžování, které se těžko prokazuje a dítě je pak podrobováno výslechům a bojí se říci pravdu, pod pohrůzkou ztráty rodiče, který mu zůstal.

Psychické týrání způsobené nevšímáním, ponižováním, výsměchem, urážkami, opovrhováním nebo záměrným zastrahováním přetrvává v člověku na rozdíl od fyzické bolesti ještě dlouho po ublížení. Ve většině případů má za následek trvalé pocity méněcennosti, stavy úzkosti, pocity nedostatečnosti a nedostatek sebedůvěry. Dítě, které neustále někdo ponižuje a kritizuje, si neumí vážít samo sebe. Může se pak chovat agresivně ke slabším vrstevníkům nebo se uzavře do sebe a nekomunikuje s okolím a tváří se, jako by nebylo.

Prokázat psychické týrání se podaří jen málokdy. Na rozdíl od fyzického týrání, nejsou vidět na dítěti žádné zřetelné stopy. Prokazatelné jsou pouze změny psychické jako depresivní a úzkostné reakce nebo dlouhodobější psychické poruchy, které vznikají působením násilného a citově chladného rodiče. K dětem nemají dospělí dostatečnou důvěru. Berou se jako malé nesvéprávné a nedůvěryhodné bytosti. Pokud není dostatek důkazů o týrání, dětem se moc nevěří. Naopak důkazem je výpověď dospělého. Děti si pak své krivdy nesou až do dospělosti a mnohdy je pak přenáší i na své vlastní děti (Pöthe, 1996).

3.4. Syndrom CAN

V polovině dvacátého století si rentgenologové, ortopedové a chirurgové začali všimnout závažných somatických poškození u dětí, které byly způsobeny zjevně jinak, než při nahodilém úrazu. Tato poškození (zlomeniny, popáleniny, různé rány, krvácení nejrůznějšího druhu i smrt) „neúrazovými zraněními“. Šetřením se zjistilo, že původcem zranění byl některý člen rodiny. Američan Dr. Kempe v roce 1962 podle rozsáhlého výzkumu dětí, které vykazovaly taková zranění, nazval tento jev „syndromem bitého či týraného dítěte“. Tento fenomén se začal rozšiřovat mezi veřejnost a docházelo k přijímání zákonů o povinném hlášení týrání dítěte v jednotlivých státech USA. Napomohlo se tak k obsáhlejšímu vnímání násilí na dětech i v dalších oblastech života dítěte a společnosti.

„Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (syndrom CAN, Child Abuse and Neglect) je definován jako poškození tělesného, duševního i společenského stavu a vývoje dítěte, které vznikne v důsledku jakéhokoli nenáhodného jednání rodičů nebo jiné dospělé osoby, jež je v dané společnosti hodnoceno jako nepřijatelné“ (Fischer, Škoda, 2008, str. 188-189).

Dítěti nejčastěji ubližují jeho rodiče, popřípadě další členové rodiny, pokud se chovají k dítěti necitlivě a bezohledně, nebo je využívají k uspokojení vlastních potřeb. Zneužívají tak fyzickou sílu nebo psychickou nadřazenost nad podřízeným a závislým dítětem. Patří sem také nezabránění špatnému zacházení s dítětem. Existují rizikové faktory jak na straně rodičů, tak i na straně dítěte. Do rizikové skupiny patří rodiče, kteří byli sami v dětství deprimováni, týráni nebo zneužíváni. Nemusí se tak chovat všichni. Mnohé z dříve týraných dětí se stávají velmi dobrými rodiči. Záleží, do jaké sociální skupiny se později dostali. Mezi rizikové patří svobodné nebo velmi mladé matky, rodiče osobnostně nezralí s nedostatkem interakčních dovedností. Mezi rizikovou skupinu dětí patří děti postižené buď tělesně, nebo mentálně. Rodiče si s těmito dětmi neví rady. Dále jsou to děti dráždivé, plačtivé, neklidné nebo pasivní apod.

Diagnóza syndromu CAN se provádí u všech věkových kategorií. Nutná je podrobná sociální anamnéza, nezbytné gynekologické vyšetření, psychologické vyšetření. Psychologické vyšetření je prováděno s ohledem na osobnost a intelektuální schopnosti dítěte, jeho schopnost pamatovat si prožité události. Důležité jsou vztahy v rodině. Záleží také na komunikačních schopnostech dítěte. Zde je vidět rozdíl mezi dětmi, které již chodí do školy, nebo školky a těmi co jsou na konci batolecího období. Pro tyto účely vznikly loutky známé jako Jája a Pája, které pomáhají dětem formou hry sdělit, co se jim přihodilo. Je pro ně jednodušší něco ukázat než mluvit o něčem, za co se stydí.

Následkem syndromu CAN může být posttraumatická stresová porucha, která vzniká jako zpožděná nebo protražovaná reakce. Je charakterizována:

- zlhostejněním, zmrtněním, znecitlivěním,
- odtažením se od klíčových osob,
- depersonalizací,
- dysmenzií a dissociativní.

Nelze vyvolat vzpomínky, protože je blokována deklarativní paměť. Posttraumatická stresová porucha mění motoriku, náladu, paměť a asociace apod. Jako terapie syndromu CAN se většinou používá kombinace sociální pomoci a psychoterapie pro rodiče i dítě.

Prevence týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte probíhá v prevenci:

- **primární** – důležitá je kvalitní příprava dětí na manželství a rodičovství od nejútlejšího věku, programech pro těhotné ženy a nastávající otce, posilují se vztahy mezi rodiči a dětmi. Děti by měly umět chránit se před nejrůznějším nebezpečím, jako jsou úrazy až po sexuální útoky.
- **sekundární** – vyhledávání rizikových dětí, rizikových dospělých, rizikových rodin, rizikových situací apod.
- **terciální** – rozumí se jí chování pedagoga, lékaře, rodiče, který reaguje na situaci, při níž došlo k týrání, zneužívání dítěte. Měl by zabránit dalšímu týrání a zneužívání. Smyslem je zamezit dalšímu týrání nebo zneužívání.

Musí se vytvořit celý systém opatření. Do terapie, pokud je to možné, je potřeba zahrnout celou rodinu, školu a další odborníky.

- **kvartální** – znamená návrat dítěte zpět domů, pokud bylo v rámci léčby nebo ochrany umístěno jinde. Tento požadavek je hlavně v anglosaské literatuře, kde se zdůrazňuje význam a postavení biologické rodiny. V našich podmínkách je nutné zajistit fungování mezi jednotlivými státními i nestátními zařízeními (Hanušová, 2006).

4. Sociálně-právní ochrana dětí

4.1. *Vývoj postavení dítěte ve společnosti*

Od pravěku po celý starověk a středověk měli lidé v celé společnosti k narozenému dítěti postoj, který dnes zaujímají k dítěti sotva počatému. K zahubení novorozeněte se dříve stavěli jako dnešní společnost k umělému ukončení těhotenství. Dnešní označení „vražda“ dítěte se dříve označovalo jako například zbavit se dítěte, obětovat dítě, zasvětit dítě, jednat v zájmu rodiny a společnosti nebo to byl příkaz či žádost bohů. Děti se usmrcovaly, když ohrožovaly samotnou existenci rodičů, protože se stávaly přítěží v době hladu, nouze nebo těžkého strádání. Vítězil pud po zachování vlastního života před zachováním rodu. Dítě, které bylo přespočetné, někdy už i odrostlejší, bylo prostě odloženo, ponecháno bez pomoci nebo i usmrceno.

Děti se v přírodních podmínkách rodily s odstupem přibližně 3 let, když byly tvrdší podmínky, byl odstup 5 let. Když se dítě narodilo v nevhodnou dobu, bylo automatické zbavit se ho. Podle tohoto kritéria byla vždy ohrožena dvojčata. Praxe zabíjení dvojčat byla rozšířena všeobecně. Podle etnologů byla tato praxe rozšířena po celém světě ještě v minulém století a v některých společenstvích trvá ještě v dnešní době.

Ve starověku, podle archeologických nálezů se i ve vyspělých společnostech a to i ekonomicky zajištěných, rodiny zbavovaly novorozených holčiček než chlapečků. Pravidlem v řeckých rodinách byli 2 synové, tři občas, ale více než jedna dívka byla

vzácnost. Byla důležitá ochrana společenství a k tomu byl potřeba větší počet obránců, tj. mužů.

Obrat v antické společnosti přišel až ve 4. Století po Kristu, kdy podle římského zákona z roku 374 bylo zabití dítěte pokládáno za vraždu. S křesťanstvím, které bylo v té době státním náboženstvím, vstoupilo i do právního kodexu pojetí dítěte jako samostatné lidské bytosti, s lidskou duší, na níž se vztahovalo přikázání „nezabiješ“. V kláštorech se zřizovaly útulky pro odložené děti, kde do zdí útulků byla zabudována tzv. torna, neboli otáčedla, kam rodiče mohli své děti odložit třeba tajně v noci a tak zachovali dítěti život a sobě naději na spásu. Ve vyšších společenských vrstvách se zbavovaly rodiny dětí tím, že je svěřily do péče klášteru.

Od 16. století se mění pohled na rodinu i pojetí dětství. Přibýlo obyvatelstva, zlepšilo se jeho hmotné zabezpečení, rodiče se mohli více zabývat dětmi. Začínají děti vidět jako roztomilé naivní bytosti, mazlí se s nimi, hrají si spolu, utěšují je, když se něco bolí. Současně vstupuje do obecného povědomí i představa, že dítě potřebuje určitou disciplínu, morálku a vědomosti. Prostředkem k tomu se stává škola. V 17. století Jan Amos Komenský šíří požadavek výchovy pro všechny, chlapce i dívky, bohaté i chudé a vytváří systém výchovy a vzdělávání od kolébky po univerzitu. Povinná školní docházka u nás vznikla až za doby Marie Terezie v polovině 18. století. V r. 1855 byla v Rakousku zakázána v továrnách a u živnostníků práce dětí ve věku do 14 let.

Od počátku našeho století dochází k oslabování důrazu na poslušnost. Klade se důraz na výchovu a vytváření správných návyků dítěte. Demokratizace rodiny pokračuje nejvíce po druhé světové válce. Společenské instituce se stále ve větší míře a rozmanitosti zabývají rodinou a dítětem v ní. Vrcholem celého vývoje pojetí dětství a přístupu k němu je Úmluva o právech dítěte, která je výzvou pro celosvětovou společnost k dalšímu zabezpečování potřeb nových generací a jejich prosperity (Matějček, 2005).

4.2. Vývoj sociálně-právní ochrany dětí na našem území

Na našem území byl položen základ veřejné správy ve prospěch sociálně potřebných osob a institucionalizované sociálně-právní ochrany dětí v roce 1863, kdy byl vydán zákon domovský č. 105 říšského zákoníku, na který navázal zákon chudinský z r. 1868. Právní úprava zahrnovala oblast působnosti od péče pro chudé, včetně léčení v nemocnicích a péči o výživu a výchovu chudých dětí, péči o zanedbávané děti v zařízeních pro jejich nápravu. Děti opuštění se umísťovaly do pěstounské péče nebo do sirotčinců, dětských domovů, azylů a útulků.

Dle uvedeného říšského zákona domovského měla každá obec povinnost postarat se o každého obyvatele obce a jeho rodinu. Obec to však zatěžovalo a tak na základě zákona č. 62 z roku 1901 se chudinská péče přesunula na vyšší útvary veřejné správy. Rozvíjela se také činnost dobrovolných organizací, které se zabývaly péčí o mládež. Od roku 1904 se utvářely skupiny osob, které spolupracovaly s orgány působícími v péči o děti. Zřizovaly se tzv. okresní komise pro péči o mládež, které v zastoupení úřadů se staraly o potřebné děti, rozdělovaly ošacení a obuv ze sbírek a o stravování dětí.

Po 1. světové válce bylo v Československu mnoho válečných sirotek a činnost tehdejších institucí a dobrovolníků měla velký význam. Narůstaly ústavy nejen pro děti osiřelé a opuštěné, ale i pro zdravotně postižené a mravně narušené. Po vzniku samostatného Československého státu narůstal státní zájem o sociálně-právní ochranu dětí. Stát dále pověřoval komise pro péči o mládež úkoly v oblasti péče o děti. Komise se však postupně měnily v orgány výkonné, které měly nový název okresní péče o mládež.

Koncem 20. let 20. století existovalo 220 okresních péčí o mládež. Jejich působnost bylo poměrně široká. Zahrnovala pomoc těhotným ženám a matkám, hlavně svobodným a to před porodem i po něm, právní ochranu a pomoc dětem nemanželským, osiřelým, z rozvedených manželství, opuštěným a ohroženým dětem, odkázaným na cizí péči, pomoc dětem ohroženým ve vlastních rodinách, mladistvým delikventům i poradnu pro volbu povolání a útulky pro nezaměstnaný dorost. Rozvoj péče o děti

se přerušil v roce 1938, ale okresní péče s omezenými možnostmi fungovala po celou dobu okupace. Významným zákonem byl zákon č. 7/1946 Sb. o hromadném poručenství, který umožňoval okresním pečím o mládež být nositeli hromadného poručenství.

V 50. letech 20. století znamenala sociálně-právní ochrana dětí pouze ve výkonu tzv. hromadného poručenství a opatrovnictví. V případech, kdy se mnělo dítě umístit do péče nahrazující péči rodičů se zpravidla přistupovalo ke kolektivní péči, pokud se nevyskytla rodina, která zaručovala výchovu v lásce k demokratickému státu. Organizačně byla tato činnost svěřena úřadovněm ochrany mládeže při soudech a vrchní dozor mělo na starosti Ministerstvo spravedlnosti.

V roce 1956 byly zrušeny úřadovny ochrany mládeže a působnost byla opět přenesena na národní výbory. Zákonem č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky, ve znění pozdějších předpisů, došlo ke zřízení Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky a do jeho působnosti je dodnes sociálně-právní ochrana dětí začleněna. V současnosti upravuje práva dětí zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí. Sociálně-právní ochranou se rozumí:

- ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,
- ochrana oprávněných zájmů včetně ochrany jmění dítěte,
- působení, které směřuje k obnovení narušených funkcí v rodině.

Dítětem se rozumí jakákoliv nezletilá osoba (Špeciánová, 2007).

4.3. Oznamovací povinnost subjektů

Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí upravuje oznamovací povinnost ve vztahu k subjektům, které se mohou setkat s ohroženými dětmi.

Každý má právo na základě tzv. obecného oznamovacího oprávnění osob, upozornit rodiče na závadné chování jejich dětí. Také je oprávněn upozornit orgán sociálně-právní ochrany dětí na porušení povinnosti nebo zneužití práv vyplývajících

z rodičovské odpovědnosti nebo na skutečnosti, ze kterých lze usuzovat, že dítě potřebuje sociálně-právní ochranu. Je zákonným právem a morální povinností každého oznámit skutečnost nasvědčující negativnímu jednání osob vůči nezletilým dětem. Nesplnění této morální povinnosti není možné právně nijak postihnout, protože nelze právně vynutit. Pokud však takové jednání dosahuje intenzity, na kterou je nutné reagovat trestněprávní sankcí, nastupuje oznamovací povinnost dle zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů. Každý, kdo neoznámí trestný čin týrání svěřené osoby, o kterém se dozvěděl, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu, dopustí se trestného činu neoznámení trestného činu. Trestným činem je také nezabránění spáchání trestného činu týrání svěřené osoby.

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí (SPO) upravuje obecnou oznamovací povinnost pro státní orgány, pověřené osoby, školy, školská zařízení a zdravotnická zařízení a další zařízení určená pro děti. Tyto instituce mají povinnost oznámit obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností skutečnosti, které nasvědčují tomu, že se jedná o děti, na které se zaměřuje sociálně-právní ochrana dětí. Na tomto základě může orgán sociálně-právní ochrany dětí poskytnout dítěti pomoc.

Specifickou oznamovací povinnost má zdravotnické zařízení, které musí neprodleně oznámit obecnímu úřadu, že matka po narození dítě opustila a zanechala je ve zdravotnickém zařízení. Dále je zdravotnické zařízení povinno při ošetření úrazu dítěte, když má podezření na týrání, zneužívání nebo zanedbávání péče o dítě zajistit zaznamenání úrazu. Záznam musí provést osoba, která dítě doprovází nebo dítě samo, pokud se dostavilo k ošetření samo a dovolují to jeho rozumové schopnosti a vyspělost.

Dále je dle zákona o SPO upravena povinnost zřizovatele zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (např. krizové centrum) oznámit obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností přijetí dítěte do tohoto zařízení. Oznamovací povinnost má nově každý, kdo převezme dítě do své péče s úmyslem přijmout dítě do své trvalé péče bez rozhodnutí příslušného orgánu.

Dítě má právo požádat orgány sociálně-právní ochrany dětí a další subjekty o pomoc při ochraně svého života a dalších svých práv. Tyto subjekty jsou povinny

poskytnout dítěti odpovídající pomoc. Dítě může požádat o pomoc i bez svolení rodičů nebo jiných osob odpovědných za jeho výchovu. Pokud je dítě ve vážném ohrožení, je třeba mu poskytnout okamžitou pomoc. Ocitne-li se dítě bez péče přiměřené jeho věku, zejména v důsledku smrti rodičů nebo jejich hospitalizace, má obecní úřad povinnost zajistit takovému dítěti neodkladnou péči. Sociální pracovníci se snaží zajistit péči o dítě pomocí jeho příbuzných. O tom jaká opatření provedou, musí informovat obecní úřad obce s rozšířenou působností, který posuzuje, zda byla zajištěna práva dítěte a uspokojeny jeho odůvodněné potřeby. Obecní úřad s rozšířenou působností má také povinnost zvážit, zda je nutné učinit další opatření směřující k ochraně dítěte. Má také oprávnění podávat soudu návrh na rozhodnutí o zajištění péče o dítě (Špeciánová, 2007).

5. Způsoby sociální intervence-krizová centra

V této kapitole se budu zabývat popisem a zkoumáním konkrétních zařízení, které poskytují klientům krizovou intervenci a jak se jejich prostřednictvím daří klientům opětovně zařadit do běžného života ve společnosti. Na úvod vymezím pojem krizová intervence, popíšu 2 konkrétní krizová centra a uvedu příklady kasuistik z každého zařízení.

Při zkoumání jsem využila metody přímého pozorování chodu zařízení a jejich uživatelů, analýzu dokumentace uživatelů, nestandardizované rozhovory s pracovníky zařízení.

5.1. Vymezení pojmu krizová intervence

„Krizová intervence je rychlá psychologická a sociální pomoc člověku, který se ocitl v krizové situaci a nedokáže ji zvládnout vlastními silami. Kvalifikovaná pomoc by měla vycházet z hodnocení toho, co krizi vyvolalo, z posouzení klientových současných vztahů, z hodnocení jeho psychického stavu, z úrovně klientovy životní adaptace před krizí, ze způsobů, jak dříve klient zvládal analogické situace, a z toho, jak se na aktuální krizi sám adaptoval. Cílem krizové intervence je posílení klientových adaptačních schopností“

(dostupné na <http://www.os-prostor.cz/cz/pageId113>).

5.2. Popis zkoumaného krizového centra Spondea Brno

Krizové centrum pro děti a mládež Spondea Brno je obecně prospěšnou společností, jejímž posláním je zlepšení kvality života dětí, mladých lidí a jejich blízkých, dále osob ohrožených domácím násilím, s cílem podpořit je ve schopnosti řešit jejich obtížné životní situace a opětovně se začlenit do společnosti. Zřizovatelem je Oblastní spolek Českého červeného kříže Brno – město. Bylo založeno v roce 1998 a věnuje se problematice týraných, zanedbávaných a zneužívaných dětí. Od roku 2006 pak i dospělým, kteří se stali oběťmi domácího násilí.

5.2.1. Telefonická krizová pomoc

Posláním služby je poskytnout okamžitou pomoc a podporu dětem, mládeži a mladým lidem do 26 let v obtížných životních situacích, které nejsou schopni řešit vlastními silami, a to prostřednictvím telefonu, chatu nebo emailu. Cílem je zklidnění klienta vedoucí k jeho zorientování se ve stávající situaci.

Služba je nabízena dětem, mládeži a studentům do 26 let věku, kteří se dostali do nepříznivé sociální situace, kterou nejsou schopni sami řešit, a jejich zákonným zástupcům, případně osobám blízkým. Jedná se především o naléhavou krizi v osobním životě způsobenou vztahovými, rodinnými, sociálními či školními problémy, dále neprospěchem, týráním, zneužíváním, situacemi po prožití jednorázového traumatu, krizi způsobenou poruchami příjmu potravy, sebepoškozováním, domácím násilím, šikanou.

Formy poskytované služby:

- telefonická krizová pomoc,
- poradenství prostřednictvím internetové linky důvěry (odpověď nejpozději do 24 hodin),
- poradenství prostřednictvím chatu v rámci stanovených chatovacích hodin (www.spondea.cz),
- základní psychologické a sociální poradenství,
- zprostředkování kontaktu s jiným odborným pracovištěm.

Služba je poskytována bezplatně v nepřetržitém provozu 24 hodin denně. Službu poskytují psychologové, sociální pracovníci, speciální pedagog a krizoví pracovníci.

5.2.2. Krizová pomoc

Posláním služby je poskytnutí včasné a dosažitelné pomoci a podpory ambulantní i pobytovou formou mládeži a mladým lidem do 26 let věku v obtížných životních situacích, které nejsou schopni řešit, s cílem umožnit jim začlenit se do běžného života.

Cílem je:

- okamžitá podpora a zklidnění klienta v dané situaci,
- zorientování se klienta v pro něj naléhavé situaci,
- překonání krizového stavu klientem,
- zaktivizování schopnosti klienta řešit situaci vlastními silami a využívat obvyklým způsobem jiné systémy – bydlení, školství, zdravotnictví, služby zaměstnanosti, eventuálně zaktivizování schopnosti klienta zahájit následný terapeutický proces.

5.2.3. Pobyť na krizovém lůžku

Krizová lůžka slouží pro klienty, kteří se ocitli v nouzi, v ohrožení nebo v obtížných životních situacích. Centrum nabízí bezpečné ubytování na dobu 1-7 nocí, v závažných případech i déle, hygienické zázemí, stravu, psychologickou pomoc a poradenství.

- K pobytu na krizovém lůžku je nutné vystoupit z anonymity, je zaručen diskrétní přístup. Všichni pracovníci zařízení jsou vázáni mlčenlivostí.
- Ubytování se neposkytuje dospělým osobám, které nejsou ohroženy domácím násilím, které se vlastní vinou ocitli bez přístřeší.

5.2.4. Krizový pobyt pro děti

Je poskytován dětem a dospívajícím do 18 let věku, v případě studentů až do 26 let a to po dobu 1-7 nocí. V závažných případech je možné pobyt prodloužit. V rámci krizového pobytu je možné ubytovat i rodiče s nezletilými dětmi, kteří jsou ohroženi domácím násilím.

5.2.5. Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi

Posláním této služby je podpora rodin s dětmi, které nejsou schopny vlivem nepříznivé sociální situace zajistit optimální výchovu a péči svým dětem. Cílem je podpořit zdárný vývoj dítěte a fungování rodiny, a to formou ambulantní i terénní.

Důležitá je minimalizace rizik ohrožení duševního života a sociálního vývoje dětí prostřednictvím výchovných, vzdělávacích a aktivizačních činností, prevence rodinné patologie a zvládnutí krizového stavu v rodině, zmírnění následků dlouhodobé nepříznivé situace na rodinu a následné znovu začlenění se rodiny do společnosti.

Služba je poskytována rodinám s dětmi do 18 let nebo jejich jednotlivým členům, kteří nejsou schopni sami zajistit optimální výchovu a péči dětem. Jedná se o rodiny v dlouhodobě nepříznivé sociální situaci, kterou je např. rozvodová problematika, výchovné problémy s dětmi, komunikační problémy, nefunkční styly výchovy, rodiny, kde se vyskytuje týrání, zneužívání či zanedbávání, domácí násilí.

5.2.6. Formy poskytované služby

Formy poskytované služby:

- základní sociální poradenství,
- psychologická pomoc a diagnostika,
- sociálně terapeutická činnost,
- rodinná terapie,
- mediace,
- canisterapie,
- výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,
- zprostředkování kontaktu s jiným odborným pracovištěm.

Služba je poskytována bezplatně. V době od pondělí do pátku od 8-18 hod. a v sobotu a neděli do 9-13 hod.

Poskytují ji psychologové, sociální pracovníci, rodinný terapeut, speciální pedagog a krizoví pracovníci.

5.3. Nestandardizovaný rozhovor s rodinnou terapeutkou a psychologkou

V krizovém centru Spondea jsem měla možnost konzultace s rodinnou terapeutkou a psychologkou centra se kterou jsem rozebírala kasuistiku, která mi byla tímto zařízením poskytnuta.

Od rodinné terapeutky jsem se dozvěděla, že poskytují pomoc klientům nejen z Brna, ale v rámci celé České republiky, protože se na ně obracejí děti, které jsou na útěku z domova. Cílem zařízení je co nejrychleji dítěti poskytnout pomoc a najít to nejlepší řešení. V případě nutnosti mu poskytnout pobyt na krizovém lůžku na nezbytně nutnou dobu. Snaží se zkontaktovat rodinu dítěte, pokud se zrovna nejedná o dítě týrané nebo zneužívané a v rámci rodinné terapie znovuobnovit vztahy mezi rodiči a dítětem, v případě, že tato situace není možná, tak za pomoci sociálního pracovníka umístit dítě do náhradní péče buď ústavní, nebo v rámci rodiny.

Dále mi byla poskytnuta konzultace a následně kasuistika konkrétního případu, který byl v tomto zařízení formou terapie řešen. Zajímala jsem se, jakým způsobem psychoterapie s dětmi probíhá a jak je úspěšná, případně neúspěšná. Dle sdělení paní psychologky jsem se dozvěděla, že u dětí existuje tzv. transgenerační přenos, což znamená přenos určitého jevu z jedné generace na druhou například v případě týrání nebo rodinných traumat, záleží, jestli se s dítětem pracuje v rámci psychoterapie nebo jiné odborné pomoci na odstranění jeho traumatu z dětství. Pokud se dítěti nedostane odborné pomoci, dochází k přenosu až v 60 % případů. Jsou jedinci, kteří zvládnou i bez odborné pomoci situaci čelit a jsou schopni žít svůj budoucí život, aniž by například, když byli sami týráni, týrali dále své vlastní děti. Ale i v případě, že s dítětem pracují odborníci, není vyloučeno, že i ono bude v budoucnu týrat své vlastní děti nebo nebude schopno žít normálním životem.

S dítětem, které popíšu v následující kasuistice, se v krizovém centru psychologka snažila navázat kontakt prostřednictvím hry, kdy společně s dítětem nenásilnou formou vytvářela za pomoci plyšových zvířátek pohádkový příběh, kde se dítě spontánně projevovalo a dávalo tak najevo své emoce.

5.4.Kasuistika

Pro zachování anonymity klientky bylo změněno její jméno.

Líza je šestiletá dívka, která byla na psychoterapii do krizového centra přivedena matkou ve čtyřech letech. Matka byla obětí domácího násilí ze strany manžela, který byl závislý na drogách. Líza byla přítomna situacím, kdy otec její matku fyzicky napadal, tahal ji za vlasy po podlaze, nadával jí. Jednou ji zbil tak, že byla i hospitalizovaná.

Matka situaci řešila podáním žádosti o rozvod a odstěhováním se z bytu k rodičům. Předběžným opatřením byla Líza svěřena do její péče a otcí byly povoleny návštěvy 1 x za 14 dní. Matka kontaktovala krizové centrum z obavy, aby při styku otce s dcerou nedocházelo k manipulaci dítěte, případně fyzickému napadání, které dosud otec dceři nezpůsobil, ale měl nepředvídatelné reakce pod vlivem drog, vyhrožoval ostatním fyzickou likvidací, zničil auto matce apod. Matka žádala o radu, jak dceru připravit na kontakty s otcem, aby v případě napadení byla schopna reagovat a bránit se.

V průběhu terapeutické péče se skutečně otec snažil s dívkou manipulovat, odnesl jí psa, s tím, že jestli jej chce zpátky, musí si pro něj k němu přijít, očerňoval matku před dívkou. Později pod vlivem drog spáchal dopravní nehodu a byl obviněn i z domácího násilí a nastoupil do výkonu trestu. Byl mu soudně zakázán styk s dcerou.

U Lízy se projevíly úzkostné stavy, což byla reakce na stres, který prožívala pod vlivem traumatizujících zážitků, kterých byla svědkem. Byla plačtivá, ale zároveň agresivní. Při terapii u psycholožky formou hry, kdy pomocí plyšových zvířátek vytvářela vlastní příběh za spolupráce psycholožky, chtěla zvířátkům ubližovat, vypíchnout jim oči, nebo je zabít. Zároveň se bála být v kolektivu dětí, měla problémy

s usínáním a odmítala spát sama v pokoji, trpěla nočními děs, byla lehce manipulativní ze strany ostatních dětí v kolektivu v mateřské školce.

Nedirektivní psychoterapií formou hry, která je založená na vyjadřování pocitů dítěte prostřednictvím hry jako nejpřirozenějšího prostředku, kdy ve hře dítě nejlépe prožije pocity ohrožení, agrese, nejistoty, napětí, se psycholožka snažila dostat z dívky prožité traumatizující zážitky a vytvořit akceptující, bezpečné, otevřené a empatické prostředí. Snažila se s Lízou navázat kontakt, rozpoznat její pocity a přiblížit jí je tak, aby jim rozuměla. Do spolupráce zapojila i matku.

S dívkou i matkou se spolupracovalo dobře a tak se Líza, po zhruba dvouletém terapeutickém vedení stabilizovala a své trauma zpracovala. Byla méně úzkostlivá, začala spát sama ve svém pokoji, začala chodit do školky a bez problému se zařadila do kolektivu dětí. Přestala mít také záchvaty vzteku a pláče a nebyla hysterická.

5.5. Popis zařízení Fondu ohrožených dětí Klokánek Brno

Zařízení Fondu ohrožených dětí - občanského sdružení na pomoc týraným, zanedbávaným, zneužívaným, opuštěným nebo jinak sociálně ohroženým dětem Klokánek v Brně je rodinnou alternativou ústavní péče. Má pověření Ministerstva práce a sociálních věcí jako zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Byl založen v roce 2006 a jeho hlavní prioritou je snaha poskytovat dětem rodinnou péči, a tím nahradit opatrování v ústavech. Hlavními směry činnosti zařízení je:

- Klokánek – zařízení rodinné péče jako alternativa ústavní výchovy,
- vyhledávání náhradních rodin pro obtížně umístitelné děti,
- vyhledávání a pomoc dětem týraným i jinak sociálně ohroženým,
- provoz azylových domů Střecha pro rodiny s dětmi a mládež bez domova,
- poradenská a hmotná pomoc náhradním i potřebným vlastním rodinám s dětmi,
- osvěta a snaha o změnu legislativy.

Toto zařízení jsem měla možnost blíže poznat a pozorovat dění v něm během mé praxe, která mi zde byla umožněna. Měla jsem možnost osobně poznat i klienty

zařízení a popovídat si s jejich opatrovníky i sociální pracovníci. Byla mi také poskytnuta zajímavá kasuistika, kterou uvedu na závěr.

Komplex Klokánku Brno se skládá z 11 bytů a kapacita obsazenosti je pro 40-43 dětí ve věku od několika dnů až po dosažení dospělosti. O děti zde pečují 22 tet, které se u dětí střídají v týdenním intervalu. Tuto péči doplňují 3 tety pomocné. K dispozici je také pediatr, psycholog, sociální pracovnice a speciální pedagog.

5.5.1. Principy péče v Klokánku:

- o děti se starají po všech stránkách podobným způsobem jako je tomu v rodině zaměstnanci zařízení tzv. „tety“, které se střídají po týdnu.
- V každém bytě jsou zpravidla čtyři děti, více jen v případě sourozenců nebo krátkodobě (maximálně šest) ze závažných důvodů při naplněné kapacitě.
- Klokánek přijímá děti bez ohledu na věk (tj. již od narození) a není tedy třeba rozdělovat sourozence.
- Starší děti se tu učí rodičovskému chování a poskytují mnoho podnětů miminkům a batolatům, u nichž i proto nedochází k opoždění ve vývoji.
- Děti se do Klokánku přijímají přímo, bez předchozího pobytu v diagnostickém ústavu.
- Lze je přijmout nejen na základě předběžného opatření, ale i na žádost rodičů nebo samotného dítěte.
- Děti navštěvují svou původní školu, pokud je v dosahu, nemusí tak měnit spolužáky ani kamarády.
- V Klokánku jsou děti jen po dobu nezbytně nutnou – než se po vyřešení situace mohou vrátit domů nebo než je pro ně nalezena trvalá náhradní rodina, není-li návrat do té vlastní možný.
- Zaměstnanci, kteří se o děti starají, musí projít náročným psychologickým vyšetřením, které musí prokázat jejich dobrý vztah k dětem, dostatek empatie a schopnosti vytvořit dětem vřelé citové prostředí.

- Z Klokánku mohou děti telefonovat domů a rodiče je mohou kdykoli navštěvovat a brát si je na vycházky nebo na víkendy, pokud tomu nebrání závažné důvody nebo pokud je dítě neodmítá.

5.5.2. Časový snímek dne uživatelů zařízení Klokánku

Každý byt v Klokánku má označení na dveřích symbolem ovoce jako je např. meruňka, malina, jahoda apod. Pro každý byt jsou určeny dvě „tety“, které se vždy střídají po týdnu v intervalu od pondělí od 8 hodiny ranní do pondělí opět do 8 hodiny ranní. Teta má v průměru na starosti 3-4 děti, které se do bytů umísťují v přibližně stejném věku a snaží se společně umísťovat sourozence, pokud je to možné.

Teta je v bytě nepřetržitě po celých 24 hodin a jejím úkolem je ráno děti vzbudit a pomoci těm mladším s ranní hygienou a oblékáním, potom jim připraví snídani, zkontroluje, jestli mají nachystané věci buď do mateřské školy, nebo základní školy a jsou vždy určeny tety podle seznamu, které doprovází malé děti do nejbližší mateřské školy a větší děti se doprovází do základní školy do 4. třídy a opět po skončení vyučování je zase určené tety vezou zpět do Klokánku. Některé děti, které jsou např. zrakově postižené nebo mají mentální retardaci, navštěvují speciální základní školu ústavního typu, vozí tety již den předem do internátního zařízení a opět je zase na konci týdne vyzvedávají.

V Klokánku jsou i děti od narození a o ty se teta stará nepřetržitě po celý den. Úkolem tet je péče o byt, který se skládá z ložnice dětí, kde jsou obvykle 4 lůžka, potom je obývací pokoj, kde má své lůžko teta a děti zde jí a mohou sledovat televizi, dále má každý byt kuchyňský kout a svou koupelnu se záchodem. Teta připraví během dopoledne dětem oběd, udělá běžné domácí práce jako je úklid bytu, vyprání šatstva dětí a vyžehlení. Musí na každý týden napsat jídelní lístek, kde rozvrhne, co budou mít děti na snídani, oběd a večeři a ten musí nechat schválit, dále píše do speciálního záznamového sešitu pro tetu z druhé směny, jak probíhal týden s dětmi, jestli měly nějaké výrazné změny v chování a zda se objevily nějaké problémy, které je potřeba

řešit. Měla jsem možnost v několika bytech nahlédnout do těchto záznamových sešitů a tak jsem získala základní informace o dětech, které zde pobývaly.

Tety zde fungují jako náhradní rodič, takže s dětmi chodí k lékaři, do logopedických poraden, protože většina dětí mladšího věku zde má problémy s řečí. Odpoledne, kdy se děti vrací ze školy a poobědvají, tak s nimi teta provádí přípravu do školy, dohlíží na psaní domácích úkolů, kontroluje je a podepisuje.

Děti mají k dispozici společnou hernu, kde je i malá mateřská školka pro nově přichozí předškolní děti, které se musí nejprve adaptovat na nové prostředí. Mají zde různé společenské hry a také zde je výtvarný kroužek, který bývá každý čtvrtek, a děti se zde mohou realizovat ve výtvarné činnosti. Také jsou zde k dispozici dva stolní počítače s připojením na internet, na které děti ve volném čase mohou jít a střídají se podle seznamu, každý byt má přidělený určitý den v týdnu a určitou hodinu. Sama jsem se mohla přesvědčit, že pro děti jsou tyhle počítače s internetem snad to nejdůležitější a svádějí boje o místo u něj, takže zaujmout je nějakou společenskou hrou, kterou mají v herně k dispozici, bylo dost obtížné. Stejně tak bylo obtížné přinutit je ke školní přípravě. Chtěla jsem vidět, jak některé děti čtou, ale očividně většina dětí zde čte nerada, protože jsem přesvědčila pouze žáky z 1. třídy základní školy a ještě dvě starší žákyně. Sama jsem viděla, že dnes děti opravdu moc nečtou a spíš vysedávají u počítače a hrají na nich hry.

Strávila jsem v Klokánku i víkendy, takže jsem mohla pozorovat chod volného dne u dětí. Vstávají později, protože nemusí ráno vstávat do školy, některé z nich tráví víkendy u rodičů, pokud to je možné, nebo u příbuzných. Někteří rodiče chodí děti navštěvovat přímo do Klokánku a berou si je odpoledne na vycházky. Ptala jsem se tet, jak je možné, že si rodiče berou děti na víkendy domů, z jakého důvodu jsou tedy děti umístěné v Klokánku. Dozvěděla jsem se, že rodiče mají právo navštěvovat děti a brát si je na víkendy, protože na to mají podle zákona právo, projevují o děti zájem. Oponovala jsem tím, že přece, když si dítě mohou brát na víkendy, tak mu mohou poskytnout péči stálou, ale prý většinou děti v rodinách nemají vhodné výchovné prostředí a dostatek podnětů pro jejich rozvoj a rodiče nemají vyřešenou finanční a sociální situaci, někdy jsou i s dětmi o víkendu na různých ubytovnách.

Sama jsem byla svědkem, že děti čekaly na rodiče, kteří se měli dostavit na smlouvanou hodinu a oni se dostavili o 2 hodiny později nebo si pro děti nepřišli vůbec. Děti mohly čas strávit třeba na výletě v přírodě, ale strávily jej čekáním na rodiče, kteří nedorazili a oni nedali dětem vědět, že si je nevyzvednou. Bylo mi děť líto, ale dozvěděla jsem se, že je to zde pravidlem, že se rodiče na smlouvanou hodinu nedostaví. Nutí mě to k zamyšlení, jestli jsou takové návštěvy tedy pro děti přínosem, když pak často zažívají zklamání. Někteří rodiče dětem neustále slibují, že si je už vezmou domů a jak spolu budou trávit Vánoce a budou zase všichni spolu, ale pak to nejsou schopni splnit. Tety mi říkaly, že už dětem říkají pravdu, že bohužel rodičům nemohou vždycky důvěřovat, což je smutné.

Tety se v bytech snaží vést děti k zodpovědnosti za věci, které děti dostaly a také je učí hospodařit s penězi, protože děti dostávají týdně kapesné. Líbilo se mi, jak se umí starší děti postarat a pomoci dětem mladším a jak oblíbené jsou u dětí malá miminka, která i když v menší míře v Klokánku také bývají. Starší děti se zapojují do domácích prací a pomáhají i tetám s vařením.

Děti mají také k dispozici zahradu v Klokánku, kde mají různé houpačky, prolézačky a mohou si tam hrát i s míčem, nebo v doprovodu tet chodí do města na nákupy nebo na různá divadelní představení a mají jiné akce. Starší děti již mají volné vycházky, ale ve stanovenou dobu, kterou si domluví s tetou, se musí vrátit zpět do zařízení. Děti se zde snaží vychovávat, tak jako v normální rodině, ale záleží na délce pobytu dítěte v zařízení, některé se vrací zpět do své původní rodiny, jiné jdou do náhradní pěstounské péče a některé jdou do zařízení ústavního typu.

Na závěr uvedu kasuistiku dvou sourozenců, kteří pobývají v Klokánku Brno již 3 rokem. Tyto děti jsem poznala osobně za dobu mé praxe a další informace mi v rozhovoru poskytla sociální pracovnice zařízení. Neměla jsem možnost v rámci zachování ochrany osobních dat nahlédnout přímo do jejich spisu, ale při individuálním rozhovoru mi bylo poskytnuto dostatečné množství údajů. V zájmu zachování anonymity dětí jsem pozměnila jejich jména.

5.6.Kasuistika

Sourozenci Petr a Martin byli do Klokánku v Brně přijati na žádost orgánu sociálně právní ochrany dětí dne 22. 2. 2008. Starší Petr měl 4 roky a mladší Martin měl 1 rok. Děti byly přijaty z důvodu bytových a finančních problémů v rodině.

Matka byla bez finančních prostředků a spolupracovala se sociální pracovnící, která se ji snažila naučit hospodařit s penězi a postarat se o své děti. Otec dětí nepracoval a finančně se na chodu domácnosti nepodílel a přítelkyně ho finančně podporovala. Partner nastoupil v roce 2007 do výkonu trestu za neplacení výživného na dceru z předchozího vztahu a matka dětí se z toho psychicky zhroutila a brala léky a opět ho finančně podporovala ve vězení na úkor dětí. Na konci prosince 2007 přestala i spolupracovat se sociální pracovnící.

Bydlela s dětmi v domově pro matky s dětmi bez partnera, ale dětem se zde nevěnovala, nerozvíjela jejich schopnosti, dětem neustále vyhrožovala a psychicky je týrala. Upřednostňovala mladšího chlapce a byla silně citově závislá na partnerovi. Sama nebyla schopná se o děti postarat. Často lhala. Neřídila se pokyny sociální pracovníce, v domově neplatila nájemné a dlužila peníze. Děti na tomto základě byly předány do péče Klokánku.

Mladší ze sourozenců Martin byl při přijetí ve stavu podvýživy, uplakaný, zahleněný, dehydratovaný. Nemluvil, měl uvolněné svalstvo, protože doma byly děti živeny pouze pečivem. O 4 měsíce později již byl váhově v normě i motoricky. Zatím byl s plenkami. Byl nedůvěřivý vůči dospělým a trpěl nočními děsy.

Starší sourozenec Petr byl také ve stavu podvýživy, málomluvný, při stresu se pomočoval a neudržel stolici. Hlavně se tak stávalo po návštěvě matky. Měl úzkostné stavy, bylo viditelné časté fyzické trestání matkou. Po 4 měsících pobytu byl rozumově ve spodním pásmu průměru. Kresbu měl neobratnou. Byl proveden test ve vztahu k matce a kresba ukázala trestání pomocí vařečky za vyprazdňování. Petr měl trauma z vynášení vlastního nočníku, protože při tom byl zesměšňován.

Děti chodily do rodiny k tetě opatrovatelce z Klokánku a vytvořily si spolu pěkný vztah. Naučila je používat toaletu, obléci se, jíst ovoce, děti nevěděly, že je k jídlu. Rodiče s tím souhlasili. Starší Petr začal chodit do mateřské školy a posledním 5. rokem ve škole problémy nemá, pouze na sebe rád strhává pozornost, zviditelňuje se na úkor mladšího bratra. Je u něj nutná logopedická péče. Proto přešel z mateřské školy do logopedického stacionáře. Má motorický neklid, nedokáže být v klidu a špatně se soustředí, byl doporučen odklad školní docházky, nemá vyhraněnou laterální a rychle se unaví.

V září roku 2008 bylo pracovníky Fondu ohrožených dětí provedeno šetření bytových podmínek rodičů. Rodiče bydleli na ubytovně a nebylo zjištěno, zda pracují. Otec byl gambler, oba byli agresivní a mluvili vulgárně, stejně jako v Klokánku. Byli cítit kouřem, měli opuchlé oči, nejspíše byli v podnapilém stavu. Měli podanou žádost o byt. Rodiče si v Klokánku stěžovali, že dětem donesli oblečení a děti je na společné vycházce na sobě neměly. Ale oblečení i obuv nebyly vhodné k nošení a tak děti dostaly oblečení z Klokánku.

V listopadu roku 2009 bylo provedeno další šetření u rodičů. Rodiče dětí nikde nebydlí a ani nepracují. Děti navštěvují v sobotu a v neděli na 2 hodiny. Děti k nim nemají silný citový vztah. Rodiče nepodnikají nic, aby získali bydlení nebo práci, je s nimi problematická spolupráce, nerespektují pravidla.

Starší chlapec Petr je v současnosti ve stabilizovaném stavu, nemá žádné výchovné problémy, pohybový neklid a podrážděnost u něj přetrvává. Má vytvořeny základní společenské a hygienické návyky.

Mladší chlapec Martin si vytvořil silný citový vztah k oběma opatrovatelkám. K ostatním lidem je z počátku nedůvěřivý, jinak s dětmi konflikty ani dospělými konflikty nevytváří. Má krátkodobou pozornost a neumí si hrát sám. Psychický stav obou chlapců se stabilizoval.

V listopadu roku 2009 proběhlo soudní řízení a rodiče nedali souhlas ke svěření dětí do pěstounské péče a děti nadále zůstávají v péči Klokánku.

Z mé vlastní zkušenosti s těmito sourozenci v průběhu mé praxe byl na dětech vidět obrovský pokrok. Oba chlapci jsou velmi šikovní, zvědaví a živí. Mladší Martin má problémy s jídlem, potřebuje kontrolu, zda skutečně jí a starší Petr se snaží na sebe upozornit a má tendenci mladšímu sourozenci ubližovat, tak je musí tety opatrovatelky mít neustále na očích. Chlapci rádi kreslí a rádi poslouchají pohádky před spaním. Dozvěděla jsem se od tety, která o ně pečuje, že děti měly možnost být umístěny do pěstounské rodiny, ale bohužel již při zmiňovaném soudním řízení rodiče nedali opětovně souhlas. Nejsem právník ani psycholog, ale myslím si, že takovým rodičům by měla být odejmuta rodičovská práva, protože to jak jednájí je k neprospěchu dětí. Vím, že kontakt s biologickými rodiči je důležitý, ale když rodiče ani po 3 letech pobytu dětí v Klokánku nebyli schopni zajistit dětem vhodné rodinné prostředí i když jim to neustále slibují, že si je vezmou k sobě a děti tomu věří, protože jsou malé, tak podle mého názoru tito rodiče by rodičovská práva mít neměli.

5.7. Vyhodnocení zkoumání

Výsledky svého pozorování a zkoumání jak se prostřednictvím krizových center daří začlenit týrané nebo zanedbávané děti zpět do života ve společnosti rozdělím na následující oblasti: uspokojování životních potřeb klientů, jejich seberealizace a podpora při opětovném zařazení do běžného života ve společnosti.

5.7.1. Uspokojování životních potřeb klientů

Do krizových center jsou klienti přijímáni, když jejich vlastní rodina není schopna jim poskytnout základní potřeby pro jejich zdravý fyzický a psychický vývoj nebo jsou ohroženi fyzickým nebo psychickým týráním.

V krizovém centru je jim okamžitě poskytnuta odborná pomoc ze strany lékaře, sociálních pracovníků, psychologa a je jim poskytnuto v případě nutnosti ubytování, ošacení a strava a další následná psychoterapeutická péče.

V Klokánku je dětem poskytnuta péče, která se co nejvíce blíží rodinnému prostředí. Pečovatelky se snaží děti naučit základním hygienickým, stravovacím

a sociálním návykům a učí je samostatnosti. Většina dětí takovou péči ve své rodině nezažila. Děti touží po milém slovu a fyzické blízkosti, protože jim od jejich rodičů nebyla poskytnuta.

5.7.2. Seberealizace klientů

Děti se v centru učí soužití s dětmi v kolektivu. Mají možnost navštěvovat výtvarný kroužek, který je v Klokánku a tak si rozvíjí své schopnosti. Je zde k dispozici také zahrada, kde děti mohou hrát míčové hry nebo ty menší zde mají pískoviště na hraní. Ale jak jsem se přesvědčila, tak všechny děti zajímají hlavně počítače s internetem, které mají k dispozici v herně. Přesvědčit je, aby si zahrály nějakou společenskou hru, mi dalo docela práci. Snažila jsem se i dětem číst z knížek, ale to je taky moc nebavilo. Zaujmout tyto děti je opravdu problém. Mají problémy udržet pozornost a soustředit se na určitou věc. Některé děti jsou dokonce agresivní při kontaktu s ostatními v herně a je nutné je usměrnit.

Děti mají možnost chodit i na vycházky, ty menší s pečovatelkami a ty větší i samostatně a také si je na víkendy berou i rodiče nebo jen na vycházky o víkendu, ale jak jsem se dozvěděla od pečovatelek, mnohdy to nebývá pro děti přínosné. Rodiče se například nezdrží ve svém projevu vulgárních slov, které, zvláště ty menší děti neznají a pak je používají v kolektivu ostatních dětí, a je pak nutné opětovně děti napomínat, že takové výrazy se neříkají.

5.7.3. Podpora uživatelů při zařazování do společnosti

Záleží, v jaké věkové kategorii se děti ocitnou v krizovém centru a z jaké rodiny přicházejí, zda se jedná o děti, které byly zanedbávané nebo byly ze strany svých rodičů týrány.

Ke každému jednotlivému dítěti je pak nutné přistupovat individuálně a zvolit jiný postup. Některé děti nemají z rodiny naučeny ani ty nejzákladnější hygienické nebo stravovací návyky. Například jedna dívka se v zařízení úzkostlivě vyhýbala vodě, když se měla jít koupát, tak dostávala hysterické záchvaty. Jak se později ukázalo při bližším rozhovoru s psychologem, vůbec neznala, co je to „vykoupat se“.

Děti se učí také hospodaření s penězi, ty starší obstarávají i drobné nákupy pro jejich byt a pomáhají při úklidu a vaření. Učí se vlastní samoobsluze a také péči o své mladší sourozence, mnohdy se musí učit i sourozenecké lásce, protože mezi nimi bývá rivalita, jak se snažily upozornit na sebe ve své vlastní rodině a nikdo jim nevěnoval pozornost.

U některých jsem se měla možnost přesvědčit, že byly bity, protože na nich byly patrné známky po týrání. Uhýbaly před ránou. Musela jsem jim vysvětlit, že i když neuposlechly, tak je v žádném případě nikdo bít nebude, že se vše dá řešit jinou cestou než fyzickým trestáním.

Krizová centra se snaží, pokud je to jen trochu možné vrátit děti zpět do své původní biologické rodiny nebo jim hledá vhodnou pěstounskou rodinu, kde dítě vyrůstá obdobně jako v rodině vlastní, ale stále ještě hodně dětí vyrůstá v dětských domovech, kde není možný individuální přístup ke každému dítěti.

I přes veškerou péči se některé děti nejsou schopny zařadit do běžného života a i při rozhovoru se sociální pracovníci v Klokánku vyplynulo, že by bylo potřeba zřídit pro tyto děti chráněné bydlení, tzv. **domy na půli cesty**, kde jsou klienti po určitou dobu, než si najdou vlastní bydlení a pomáhají jim tam odborní pracovníci, jak vyřídit věci na úřadech apod., protože pokud děti zůstanou dlouhodobě převážně v ústavních zařízeních, tak si v běžném reálném životě nevědí rady a sklouznou k drogám, krádežím a skončí ve vězení nebo jejich život skončí tragicky.

Závěr

Sociální intervence prostřednictvím krizových zařízení je pro děti, které neznaly doma nic jiného než kruté zacházení nebo naopak naprostou apatii ze strany jejich vlastní rodiny velmi důležitá. Tyto děti si svůj osud a rodinu, do které se narodily, nevybraly a proto je potřeba jim ukázat, že existují lidé, kteří jim chtějí a mohou pomoci.

Při vlastním pozorování a zkoumání ve výše uvedených krizových centrech jsem se měla možnost osobně přesvědčit, jak tato pomoc probíhá. Myslím si, že se pracovníkům těchto zařízení daří úspěšně svým klientům pomoci a nasměrovat je na správnou životní cestu. Je jim umožněn po nezbytně nutnou dobu pobyt v zařízení, které se snaží co nejvíce přiblížit prostředí, které je běžné v každé normální rodině. Děti se nemusí bát, že jim bude ubližováno, mají svou vlastní postel, dostatek jídla a pečovatelé se jim snaží předat i dostatek své lásky a péče.

Děti, které nepoznaly, co je to pohlazení, milé slovo nebo třeba mít trochu svého soukromí se dost často chovají agresivně a jsou zlé, ale je to jen jejich obrana, protože jim nikdo blízký neukázal co je správné a jak se správně chovat. Většinová společnost takové děti odsuzuje, protože si myslí, že z nich nemohou nikdy být spořádaní lidé a že nemají šanci žít normálním životem.

Když jsem navštívila krizové centrum Klokánek a viděla děti, které tam žily, tak se tyto děti ničím neodlišovaly od dětí, které žijí v normální fungující rodině. Jen byly více družné a rádi vyhledávaly společnost svých pečovatelek, protože byly vděčné za to, že se jim někdo věnuje a občas je pochválí a pohladí. I tyto děti zlobily a neposlouchaly, ale nikdo je zde nebil a zbytečně nekáral nebo nezesměšňoval.

Krizových center typu Klokánek je ale v České republice stále nedostatek, převažují zařízení ústavní péče, které nemohou dát dětem takovou péči, kterou tyto děti potřebují, není možné se jim tak individuálně věnovat. Mnoho dětí u nás každou minutou strádá a je jim ubližováno a náš právní systém je v mnoha směrech nedokonalý a nefunkční.

Společnost nesmí zavírat oči před bezprávím, které je na dětech pácháno, jak se můžeme neustále přesvědčovat prostřednictvím mediálních komunikačních prostředků. Většina z nás se bojí ozvat a ohlásit, že se v některých rodinách dětem ubližuje nebo nemají dostatečnou péči nebo před tím zavíráme oči a děláme, že jsme nic neviděli. Je totiž jednodušší nevidět než podat pomocnou ruku. Ale právě nekonáním každého z nás může právě umírat rukou svého rodiče další dítě.

Resumé

Cílem bakalářské práce je zaměřit se na problémy rodiny, které vedou k zanedbávání péče o dítě a týrání dítěte, co je způsobuje a na konkrétním zařízení zjistit, zda se prostřednictvím odborné pomoci daří začlenit děti zpět do společnosti, aby v ní mohly žít.

První kapitola práce se zabývá rodinou a její funkcí, jaká je rodinná výchova, jaké mohou být vztahy mezi rodiči a dětmi, jak se vyvíjí duševní život dětí a jaké krizové situace mohou v rodině nastat a mohou být spouštěčem týrání dětí nebo rodiče své děti začnou zanedbávat.

Ve druhé kapitole se zabývám popisem, jak může být dítě zanedbáváno. Jedná se o tělesné zanedbávání, které je viditelné, ale horší je zanedbávání psychické a rozebírám zanedbávání výchovy a vzdělání dětí, což je velmi důležité pro další životní dráhu a budoucí život dítěte.

Třetí kapitola popisuje týrání dítěte, které je také fyzické, pak popisují týrání, které se odráží v duši dítěte a je pro něj mnohem horší a to je týrání psychické-emocionální, které není na první pohled vidět, ale ublíží mnohem více než rána. Dále v této kapitole objasňuji pojem syndrom CAN, který znamená syndrom zanedbávaného, týraného a zneužívaného dítěte.

Ve čtvrté kapitole rozebírám sociálně-právní ochranu dětí. Jaký byl vývoj postavení dítěte ve společnosti od historie po dnešek, jak se vyvíjela sociálně-právní ochrana dětí na našem území a jakou oznamovací povinnost mají subjekty, které pracují nebo se setkávají s dětmi, což se týká zdravotnických zařízení, škol, ale i běžných občanů.

Poslední kapitola je zaměřena na konkrétní popis dvou krizových zařízení v Brně. Jedná se o Spondeu a Klokánek Brno. Popisují, jaké služby každé zařízení klientům poskytuje, součástí je nestandardizovaný rozhovor s rodinnou terapeutkou

a psycholožkou z krizového centra Spondea a kasuistika konkrétního případu, dále zde uvádím popis zařízení Klokánek Brno, jaké jsou principy péče v tomto zařízení a uvádím časový snímek dne uživatelů zařízení, při rozhovoru se sociální pracovníci je zde rozebrána kasuistika dvou svěřenců zařízení. Kapitulu uzavírá vyhodnocení, jak se daří začlenit klienty za odborné pomoci zpět do běžné společnosti.

Anotace

Zdraví a život zanedbávaného nebo týraného dítěte závisí na všímavosti okolí a včasné oznámení skutečností, které týrání nasvědčují. Podle Listiny základních práv a svobod má každý právo na život, právo na nedotknutelnost osoby, právo nebýt podroben mučení ani krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu. Samozřejmě tato práva mají i děti. Ony si je ovšem na rozdíl od dospělých ještě neumějí prosadit.

Bakalářská práce se věnuje problematice zanedbávání a týrání dětí v rodině a jaké způsoby sociální intervence lze těmto dětem poskytnout. Na základě toho zkoumá, jestli se prostřednictvím krizových center daří začlenit tyto děti zpět do společnosti.

Klíčová slova

Rodina, zanedbávání, týrání, způsoby sociální intervence.

Annotation

Health and life of neglected or mistreated children depends on observations of the others and early reporting of the facts suggesting mistreatment. According to the Declaration of Fundamental Human Rights and Freedoms, everybody has the right to life, right to personal immunity, right not to be tortured and not to be treated or punished in cruel, inhuman or humiliating way. These rights naturally also apply to children. However, unlike the adult they can not enforce them yet.

The bachelor thesis deals with the questions of neglecting and mistreating children in families and the ways of social interventions these children could be provided with. On basis of these, it studies if through the medium of the crisis centers these children succeed in being incorporated back into society.

Key words

Family, neglecting, mistreating, ways of social intervention.

Literatura

- [1] Elliott, Michele. *Jak ochránit své dítě* [Přel. Bumbálek, J.] 302. vyd. Praha: Portál, 1997, 173 s. ISBN 80-7178-157-6.
- [2] Fisher Slavomil, Škoda, Jiří. *Speciální pedagogika*. 1. vyd. Praha: Triton, 2008, 205 s. ISBN 978-80-7387-014-0.
- [3] Gjuričová, Šárka a kol. *Podoby násilí v rodině*. 1. vyd. Praha, 2000, 101 s. ISBN 80-7021-416-3.
- [4] Hanušová, Jaroslava. *Násilí na dětech – syndrom CAN*. 1. vyd. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, 24 s. ISBN 80-86991-78-4.
- [5] Lovasová, Lenka. Schmidová, Kateřina. *Tělesné tresty*. 1. vyd. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, 24 s. ISBN 80-86991-75-X.
- [6] Matějček, Zdeněk. Dytrych, Zdeněk. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. 1557 vyd. Praha: Grada Publishing, 2002, 128 s. ISBN 80-247-0332-7.
- [7] Matějček, Zdeněk. *Po dobrém, nebo po zlém*. 282. vyd. Praha: Portál, 1997, 90 s. ISBN 80-7178-138-X.
- [8] Matějček, Zdeněk. *Výbor z díla*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005, 445 s. ISBN 80-246-1056-6.
- [9] Mufson, Susan. Kranz Rachel. *O týrání a zneužívání* [Přel. Hauserová, E.] 1. vyd. Praha: NLN, 1996, 131 s. ISBN 80-7106-194-8.
- [10] Pelzer, Dave. *Dítě zvané „To“* [Přel. Ryčovský, I.] 1. vyd. Praha: Columbus, 1999, 108 s. ISBN 80-7249-004-4.
- [11] Pelzer, Dave. *Ztracený chlapec* [Přel. Ryčovský I.] 1. vyd. Praha: Columbus, 2000, 203 s. ISBN 80-7249-013-3.
- [12] Pöthe, Petr. *Dítě v ohrožení*. 5. vyd. Praha: G plus G, 1996, 186 s. ISBN 80-86103-21-8.
- [13] Špeciánová, Šárka. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. 1. vyd. Praha: Linde, 2003, 156 s. ISBN 80-86131-44-0.
- [14] Špeciánová, Šárka. *Sociálně-právní ochrana dětí*. 1. vyd. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007, 36 s. ISBN 978-80-86991-27-6.

Internetové zdroje

- [15] <http://www.os-prostor.cz/cz/pageId113>.
- [16] http://www.zdravcentra.cz/cps/rde/xchg/zc/xsl/3141_3473.html.
- [17] <http://www.tydenik-skolstvi.cz/postih-rodicu>.
- [18] <http://www.spondea.cz/>
- [19] <http://www.klokanekbrno.cz/>

Přílohy

Krizové linky a centra v Brně

Bílý kruh bezpečí, o.s.

Slovinská 41, 612 00 Brno, tel: 541 218 122,732 842 664, e-mail:

bkb.bрно@seznam.cz, www.bkb.cz

Poradna pro oběti trestné činnosti, poskytuje odborné sociální poradenství, telefonickou krizovou pomoc, právní poradenství a krizová intervence, nadstandardně dle potřeb klienta i víkendové pobyty, doprovody k soudům apod.

Modrá linka, o.s.

Lidická 50, 658 12 Brno, tel: 549 241 010, e-mail: help@modralinka.cz,

info@modralinka.cz, www.modralinka.cz

telefonická a krizová intervence, internetové poradenství pro děti a mládež.

Linka bezpečí pro děti a mládež (provozována celostátně a zdarma)

tel.: 800 155 555 – nonstop

Linka vzkaz domů-pomocník dětem na útěku (provozována celostátně a zdarma)

tel: 800 111 113 – nonstop

Určena především dětem a mladým lidem, které situace v rodině, ve škole nebo ústavním zařízení donutí k útěku

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi –Pět P, LATA

Kozí 2, 602 00 Brno, tel: 545 243 839, 605 269 688, e-mail: petp@ratolest.cz,

lata@ratolest.cz

Určeno pro děti a dospívající (6-22 let) s konfliktními vztahy v rodině, škole, s vrstevníky i širší společností. Děti a dospívající z nepříznivého rodinného prostředí, zařízení ústavní výchovy či jinak sociálně znevýhodněné, kterým může prospět vztah s dobrovolníkem.

Krizové centrum pro děti a dospívající

Hapalova 4, 621 00 Brno- Řečkovice, tel: 541 229 298, 549 272 850, 724 006 004, e-mail: info@krizovecentrum.cz, www.krizovecentrum.cz

Určeno pro klienty, kteří mají rodinné, vztahové problémy a osobní krize, pro děti fyzicky nebo psychicky týrané, zanedbávané, sexuálně zneužívané, znásilněné, šikanované apod. Centrum nabízí osobní, telefonickou nebo emailovou spolupráci s psychology, pomoc sociální pracovníce, přechodné a bezplatné ubytování přímo v zařízení, kontakt na další odborníky, specializovaná zařízení a instituce.

Spondea, o.p.s.

Sýpka 25, 613 00 Brno, tel: 541 213 732, e-mail: spondea@spondea.cz, www.spondea.cz

Krizové centrum pro děti a mládež ve věku 3-18 let, studující do 26 (plus rodina) poskytuje krizovou pomoc ambulantní nebo pobytovou formou, telefonickou krizovou pomoc pro osoby v nepříznivé sociální situaci, pro rodiny s dětmi a oběti násilí, sociální poradenství, psychologickou pomoc, sociálně terapeutickou péči v nepřetržitém provozu 24 hodin denně.

Ratolest Brno

Kozí 2, 602 00 Brno, tel: 545 243 839, 731 500 050, e-mail: ratolest@ratolest.cz, www.ratolest.cz

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež; pomáhá sociálně znevýhodněným dětem a mladým lidem řešit jejich nepříznivou životní situaci nebo jí předcházet. Poskytuje bezpečný prostor pro trávení volného času, poradenství a informační servis, volnočasové aktivity, preventivní aktivity, doučování, krizovou intervenci.

Nejsi sám o.s.

Nízkoprahový klub Hangár

Smetanova 20, 602 00 Brno, tel: 544 525 023, e-mail: nejsisam@volny.cz, www.nejsisam.estranky.cz

Sdružení pro práci s dětmi, mládeží a rodinou v oblasti prevence toxikománie, kriminality a dalších sociálně patologických jevů. Jedná se zejména o účinnou pomoc při výchově a utváření osobnosti dětí a mládeže na základě evropské kultury – křesťanských principů, zvláště pak v dysfunkčních rodinách.

Azylový dům pro mládež

Celní 15/3, 639 00 Brno, tel: 543 210 670, e-mail: jan.gajdziok@centrum.cz

Určeno pro děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy, etnické menšiny, imigranti a azylanti, oběti domácího násilí, oběti obchodu s lidmi, oběti trestné činnosti, osoby bez přístřeší, osoby komerčně zneužívané, osoby v krizi, osoby žijící v sociálně vyloučených komunitách, osoby, které vedou rizikový způsob života nebo jsou tímto způsobem života ohroženy, pachatelé trestné činnosti, mládež ve věku 15-18 let ohrožená sociálně patologickými jevy a sociálním vyloučením.

Dětské centrum Brno, p.o.

Hlinky 132/136, 603 00 Brno, tel: 543 210 409, e-mail: info@dcbno.cz,
www.dcbno.cz

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc od narození do 18 let, které se ocitnou v tísni. Centrum poskytuje všestrannou péči dětem, jejichž vývoj je narušen nebo ohrožen z důvodů zdravotních nebo sociálních a jimž nelze zajistit řádnou péči v rodinném prostředí.

Fond ohrožených dětí

Francouzská 58, 602 00 Brno, tel: 545 215 105, 545 215 018, fod.brno@fod.cz,
www.fod.cz

Občanské sdružení na pomoc týraným, zanedbávaným, zneužívaným, opuštěným nebo jinak sociálně ohroženým dětem. Hlavní náplní je řešení případů přímo v terénu. Dále zřizuje a provozuje zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc Klokánek a vykonává další činnosti zaměřené na ochranu dětí před škodlivými vlivy.

Akademické centrum poradenství a supervize

Veveří 470/28, 602 00 Brno, tel: 549 497 794, 775 227 733, e-mailinfo@acps.cz,
www.acps.cz. Služby z oblasti psychologického poradenství, diagnostiky a psychoterapie.

Pedagogicko-psychologická poradna Brno

Hybešova 15, 602 00 Brno, tel: 543 426 080, e-mail: pedpsych@volny.cz, www.pppbrno-venkov.cz. Základním posláním je poskytovat odborné psychologické a speciálně pedagogické služby dětem, rodičům, zákonným zástupcům dětí a pedagogickým pracovníkům k optimalizaci vzdělávacího procesu, osobnostního rozvoje žáků a k řešení obtíží ve školní práci, výchově a vývoji dětí a žáků od 3 do 19 let, resp. doby ukončení vzdělání na středních školách.

Některá další centra krizové intervence v rámci České republiky

Jihomoravský kraj

Linka naděje, Znojmo

Jarošova 26, 669 02 Znojmo tel: 515 220 202, e-mail: 515223592@iol.cz

Krizová telefonická intervence, odborné sociální poradenství pro děti, rodiče ohrožených dětí, mládež ohroženou sociálně patologickými jevy a sociálním vyloučením.

Zlatá zastávka Adamov

Smetanovo nám. 99/5, 679 04 Adamov, tel: 516 446 839

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež ve věku 6-20 let ohrožené společensky nežádoucími jevy.

Nízkoprahový klub Wu-Wei Kyjov

Svatoplupa Čecha 280, 697 01 Kyjov, tel: 518 323 794

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež od 13- 20 let ohrožené společensky nežádoucími jevy.

Poradna Blansko

Sladkovského 2 b, 678 01 Blansko, tel: 516 413 524, e-mail: poradna@blansko.cz, www.blansko.cz/poradna. Určena pro rodiny s dítětem, osoby v krizi, děti a mládež ohrožené společensky nežádoucími jevy. Poskytuje pomoc při řešení sociálních a psychických problémů jednotlivce, páru rodiny, stabilizuje rodinné vztahy apod.

Linka důvěry Hodonín

tel: 518 341 111, e-mail: linkaduveru.hodonin@seznam.cz, Nabízí odbornou pomoc a kontakty na odborníky v oblasti psychologie, rodinné terapie, zdravotní, sociálně právní problematiky a dalších.

Jihočeský kraj

Krizové centrum pro děti a rodinu, o.s.

Nerudova 2685/53a, 370 04 České Budějovice, tel: 387 410 864, e-mail: pomoc@ditevkrizi.cz, www.ditevkrizi.cz. Poskytuje poradenství psychologické, sociálně právní, speciálně pedagogické, diagnostiku práce s ohroženou rodinou a dětmi, terapie rodinné a individuální, krizovou intervenci telefonickou, e-mailem.

Arkáda- sociálně psychologické centrum

Husovo nám. 2/24, 397 01 Písek, tel: 382 211 300, e-mail: Info@arkada-pisek.cz, www.arkadacentrum.cz. Poskytují krizovou pomoc, následnou péči, rodinné poradenství, telefonickou krizovou pomoc a terénní služby.

Středočeský kraj

Linka důvěry Kladno

Tel: 312 684 444, 777 684 444, e-mail: poradenství@ldkladno.cz, www.ldkladno.cz. Určena pro všechny klienty, kteří potřebují psychosociální služby, protože se ocitli v krizi.

Sřředisko pomoci ohroženým dětem Rosa

Římská 2846, 272 04 Kladno-Rozdělov, tel: 312 267 917, e-mail: Info@spod.cz, www.spod.cz. Služby jsou určeny pro širokou veřejnost, pro rodiny s dětmi se speciálními potřebami, se zdravotním postižením, v náhradní rodinné péči, pro děti etnicky a sociálně znevýhodněné.

Karlovarský kraj

Občanské sdružené Res vitae

Blahoslavova 659/18, 360 09 Karlovy Vary-Drahovice, tel: 353 566 426, e-mail: specovs@volny.cz. Poskytuje poradnu pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy, linku důvěry a krizové centrum.

Nížkoprahový klub pro mladé

Východní 682/20, 360 01 Karlovy Vary, tel: 353 972 561, e-mail: nizkoprah_karlovyvary@armadaspasy.cz, www.armadaspasy.cz. Poskytuje pomoc a podporu dospívajícím a mladým dospělým, kteří jsou ohroženi společensky nežádoucími jevy a pomáhají jim začlenit se do školního prostředí, společnosti, popřípadě na trh práce.

Kraj Vysočina

Centrum J. J. Pestalozziho, o.p.s.

Smetanovo náměstí 3290, 5802 01 Havlíčkův Brod, tel: 569 426 717,

e-mail: dpchb@pestalozzi.cz, www.pestalozzi.cz. Cílem centra je řešení akutní krizové situace dětí a mladých lidí v regionu a jejich integrace zpět do společnosti.

Dětské centrum Jihlava, p. o.

Jiráskova 2176/67, 586 04 Jihlava, tel: 567 301 115, e-mail: Inko@detske-centrum-ji.cz, www.detske-centrum-ji.cz. Centrum poskytuje péči dětem od narození do 3 let věku. Jedná se o děti, jejichž rodiny se nemohou, neumí nebo nechtějí o ně starat. Poskytují péči zdravotní, rehabilitační, psychosociální a snaží se najít dětem vhodnou formu náhradní rodinné péče.

Královéhradecký kraj

Adra- poradna pro oběti násilí a trestné činnosti

Třída Edvarda Beneše 575, 500 03 Hradec Králové, tel: 495 262 214, 606 824 104, e-mail: pyramidek@adra.cz, www.adra.cz. Adra pomáhá lidem v nouzi tak, aby byli schopni převzít kontrolu nad svými vlastními životy a mohli co nejlépe využívat ty zdroje, které mají k dispozici.

OD5K10, o.s.

Komenského 39, 516 01 Rychnov nad Kněžnou, tel: 605 483 324, www.od5k10.cz.

Nízkoprahové centrum pro děti od 11 do 26 let, které jsou ohroženi společensky nepřijatelným a rizikovým chováním, sociálním vyloučením a sami nezvládají řešení své neuspokojivé osobní a sociální situace. Centrum nabízí volnočasové aktivity, psychickou, sociální i právní ochranu a poskytuje sociální služby.

Liberecký kraj

„D“ občanské sdružení vzdělávání, poradenství a dobrovolnictví

Švermova 32, 460 10 Liberec 10, tel: 485 152 140, 775 377 657, e-mail: d-os@volny.cz, www.d-os.net. Sdružení rozvíjí psychosociální služby v regionu a cílem je vzdělávat laickou i odbornou veřejnost v krizové pomoci.

Linka důvěry

Tel: 485 177 177, 606 450 044 nonstop, anonymně, e-mail: odpovim@napismi.cz, www.linkaduveryliberec.cz. Služba telefonické krizové pomoci je terénní služba poskytovaná na přechodnou dobu osobám, které se nacházejí v situaci ohrožení zdraví nebo života nebo v jiné obtížné životní situaci, kterou nemohou řešit vlastními silami.

Moravskoslezský kraj

Krizové centrum pro děti a rodinu

Veleslavínova 1591/17, 702 00 Ostrava, linka důvěry: 596 618 908, tel: 596 123 555, 596 115 822, e-mail: kc@css-ostrava.cz, www.css-ostrava.cz.

Centrum pomáhá řešit problémy nefungujících rodin a jejich jednotlivých členů za jejich aktivní účasti a snaží se o obnovení funkčních vztahů a vazeb v rodinách.

Centrum Elim

Rolnická 21a, 747 05 Opava-Kateřinky, tel: 553 653 239, e-mail: kancelář@elimopava.cz, www.elimopava.cz. Centrum nabízí anonymní bezplatnou psychologickou pomoc se zaměřením na pomoc obětem domácího násilí týrání a zneužívání a k dispozici je také akutní krizové ubytování pro tyto oběti.

Olomoucký kraj

Fond ohrožených dětí Olomouc

Kapucínská 16, 772 00, Olomouc, tel: 724 667 625, 585 242 527, e-mail: lenka.polakova@fod.cz, www.fod.cz. Vyhledávání a pomoc dětem týraným i jinak sociálně ohroženým, poradenská a hmotná pomoc rodinám, intenzivní a soustavná práce v rodinách s dětmi v jejich přirozeném prostředí, snaha o sanaci rodin s dětmi v krizové situaci, sociálně právní poradenství apod.

Nízkoprahový klub pro děti a mládež Rachot

Gen. Krátkého 3A, 787 01, Šumperk, tel: 583 550 237, e-mail: rachot@pontis.cz, <http://rachot.pontis.cz>. Klub, který poskytuje dětem a mladým lidem chráněný prostor pro trávení volného času, různé formy volnočasových aktivit a podporu při zvládnutí obtížných životních situací.

Pardubický kraj

Bílý kruh bezpečí

Jana Palacha 324, 530 02, Pardubice, tel: 466 265,264, 732 923 462, e-mail: bkb.pardubice@bkb.cz, www.bkb.cz. Bezprostřední, bezplatná, odborná a diskrétní pomoc obětem trestných činů formou morální, psychologické a právní pomoci.

Centrum J.J. Pestalozziho, o.p.s.

Štěpánkova 108, P.O. BOX 79, 537 01, Chrudim, tel: 469 623 083, 602 405 484, e-mail: pestalozzi@pestalozzi.cz, www.pestalozzi.cz. Cílem centra je řešení akutní krizové situace dětí a mladých lidí v regionu a jejich integrace zpět do společnosti.

Plzeňský kraj

Občanské sdružení EPOCHÉ, o.s.

Zábělská 43, 312 00 Plzeň, tel: 377 462 314, epoche@c-box.cz, www.epoche.cz. Jedná se o regionální institut duševního zdraví. Realizuje zdravotní péči, sociální služby jako krizovou intervenci, linka důvěry apod., vzdělávání a osvětu.

Diakonie ČCE

Prokopova 17, 301 00 Plzeň, tel: 377 220 795, 732 372 765, e-mail: plzen@diakoniecce.cz, www.diakonieplzen.cz. Jedná se o křesťanskou charitativní organizaci, která poskytuje pomoc věřícím i nevěřícím, kteří se neobejdou bez pomoci. Pečuje o opuštěné děti, problémovou mládež a děti s kombinovaným postižením, které vzdělává ve speciálních školách.

Domov sv. Zdislavy pro matky s dětmi v tísni

Havlovice 5, 344 01 Domažlice, tel: 379 776 388, 731 433 006, e-mail: dmdhavlovice@volny.cz, www.kadel.cz/dchp/zarizeni/zdislava_domazlice.html. Posláním domova je poskytnout dočasný azyl a pomoc ženám, které se ocitly v těžké životní situaci. Vedou matku k samostatné péči o dítě a domácnost a podporují rozvoj citových vazeb mezi nimi.

Ústecký kraj

Spirála, o.s.

K Chatám 22, 403 40 Ústí nad Labem-Skorotice, tel: 472 743 835, krizová linka pomoci: 475 603 390, e-mail: spirala.cki@volny.cz, www.spirala-ul.cz. Sdružení poskytuje pomoc v řešení psychosociálních problémů lidem v krizi, pomoc osobám ohroženým domácím násilím a zaměřuje se na prevenci psychopatologických jevů mezi dětmi a mládeží. Poskytuje krizovou pomoc, intervenční centrum, sociální rehabilitaci, odborné sociální poradenství, sociálně právní ochranu.

Centrum sociálních služeb, p.o.

U Plovárny 1190, 405 01 Děčín 1, tel: 412 502 128, e-mail: centrum@cssdecin.cz, www.cssdecn.cz. Je největším poskytovatelem sociálních služeb na Děčínsku. Poskytuje intervenční služby, mezi které patří Azylový dům, dům na půl cesty, krizové centrum pro drogově závislé, doléčovací centrum apod.

Dům dětí a mládeže Rozmarýn

Plešivecká 15, 412 01 Litoměřice, tel: 416 741 798, e-mail: info@ddmrozmaryn.cz, www.ddmrozmaryn.cz. Zabezpečuje poradenské centrum a linku důvěry. Jedná se o poradenství pro rodinu a mezilidské vztahy, kontakty na další pomáhající organizace a sociální instituce, poradenství a pomoc bez předchozího doporučení či doprovodu. Poskytují krizovou pomoc pro děti a mládež pokud hledají nezávislou pomoc ve své životní situaci.

Zlínský kraj

Centrum pro rodinu, o.s.

Divadelní 6, 760 01 Zlín, tel: 577 212 020, 732 376 193, e-mail: cpr@cpr.zlin.cz, www.cpr-zlin.cz. Centrum nabízí aktivity pro společný čas rodičů s dětmi jako kluby, kroužky a pomoc potřebným rodinám s konkrétními problémy jako rodinnou poradnu, zprostředkování pomoci u dalších organizací apod.

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Tulip

Nádražní 29, 686 01 Uherské Hradiště, tel: 606 672 239, e-mail: tulip.uhradiste@caritas.cz, www.klubtulip.cz. Zařízení poskytuje mladým lidem bezpečný prostor, kde mohou trávit volný čas. Poskytuje podporu při zvládání obtížných životních situací, zabezpečuje nezbytnou psychickou, fyzickou, právní a sociální ochranu pobytu v zařízení a podmínky pro realizaci osobních aktivit.

Praha

Dětské krizové centrum

V Zápolí 1250/21, 141 00 Praha 4-Michle, tel: 241 480 511, 777 664 672, e-mail: dkc@ditekrize.cz, www.dkc.cz. Centrum orientované na problematiku dětí týraných, zneužívaných a zanedbávaných. Centrum se zaměřuje na vyhledávání dětí, na které se sociálně-právní ochrana zaměřuje, pomáhá rodičům při řešení výchovných nebo jiných problémů souvisejících s péčí o dítě, provádí činnost zaměřenou na ochranu dětí před škodlivými vlivy a předchází jejich vzniku a zřizuje a provozuje zařízení odborného poradenství pro péči o děti, provozuje zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc apod.

Sdružení linka bezpečí

Ústavní 91/95, 181 21 Praha 8, tel: 266 727 979, e-mail: info@linkabezpeci.cz, www.linkabezpeci.cz. Sdružení bylo založeno za účelem pomoci dětem a mladým lidem v obtížných životních situacích, ale i při jejich každodenních starostech a problémech. Sdružení provozuje linky krizové intervence:

Linka bezpečí: 116 111 – krizová pomoc pro děti a mladistvé do 18 let, studenti do 26 let

Linka vzkaz domů: 800 111 113, 724 727 777 – linka slouží dětem a mladým lidem, které situaci v rodině, ve škole nebo ústavním zařízení donutí k útěku nebo těm, kteří o tomto kroku prozatím jen uvažují. Linka předá vzkaz rodičům, že jsou děti naživu a zdravý.

Internetová linka: pomoc@linkabezpeci.cz – pro děti a dospívající, kteří nemají možnost využít telefonu, ale mají přístup k internetu.

Chat linky bezpečí: chat.linkabezpeci.cz – dítě si zde může popovídat a najít východisko, když se ocitlo v těžké životní situaci s odborným konzultantem.

Rodičovská linka: 840 111 234 – poskytuje telefonickou krizovou intervenci a poradenství především rodičům, prarodičům a ostatním členům rodiny z celé České republiky. Nabízí jim pomoc v krizové situaci, která se týká jejich dětí.

Růžová linka

Ruská 87, 100 00 Praha 10, tel: 27 27 3 62 63, e-mail: ruzovalinka@centrum.cz, www.ruzovalinka.cz. Helpline Růžová linka je telefonická linka pro děti a mladé lidi ve stavu akutní krize nebo v situaci, kdy si neumějí poradit nebo se rozhodnout.

Poradna Růžovka: e-mail: poruzovka@centrum.cz, je centrum poskytující základní informace o právech dětí, ochraně dětí před všemi formami interpersonálního násilí a zejména ochraně dětských obětí násilí.

Prev-Centrum, o.s.

Meziškolská 1120/2, 169 00 Praha 6, tel: 233 355 459, e-mail: office@prevcentrum.cz, www.prevcentrum.cz. Centrum sdružuje centrum komunitních aktivit, které poskytuje nízkoprahové sociální služby pro ohrožené děti a mládež. Dále centrum primární prevence, které zajišťuje komplexní služby v oblasti primární prevence užívání návykových látek a dalších forem rizikového chování a centrum pro mládež a rodiny, které je odborným zařízením poskytujícím ambulantní poradenské, terapeutické a sociální služby osobám ohroženým důsledky užívání návykových látek či nacházejících se v jiných rizikových a obtížných situacích, jejich rodinám a nejbližšímu sociálnímu okolí.

Triangl - terapeutické středisko pro dítě a rodinu

Šromova 862, 198 00 Praha 9, tel: 604 252 887, e-mail: triangl@mcssp.cz, www.mcssp.cz/poradny/triangl. Středisko provádí programy primární prevence rizikového chování, alkohol a nelegální drogy, výchovné poradenství, individuální a rodinné psychoterapie. Nabízí odbornou a bezplatnou poradenskou a psychoterapeutickou pomoc v závažných životních situacích, do nichž se může dostat každý díky nečekaným změnám a zvýšeným nárokům života.

Středisko pro děti a mládež – středisko ambulantních služeb

Rakovského 3138, 143 00 Praha 12 – Modřany, tel: 241 770 041,

e-mail: spdm.modrany@seznam.cz. Středisko poskytuje preventivní služby dětem a mladistvým od 6 do 18 let, kteří se nacházejí v tíživé situaci nebo mají problémy ve škole, způsobené poruchami chování, učení. Věnuje se také dětem s psychosomatickými obtížemi a starostmi v rodině, spolupracuje také s rodiči a ostatními členy rodiny a také s učiteli, sociálními pracovníky a kurátory, kteří mají dítě s problémem ve své třídě nebo ve své péči.